Univerzita Karlova v Praze

Pedagogická fakulta

Katedra Výtvarné výchovy

B A K A L Á Ř S K Á P R Á C E

KRAJINA A KRAJINNÉ PRVKY VE VÝTVARNÉ TVORBĚ

Landscape and landscape units in art work

Klára Nosková

Adresa: Na Šmukýřce 3, Praha 5, 150 00

Studijní obor: Pedagogika – Výtvarná výchova se zaměřením na vzdělávání

3. ročník, Prezenční studium

Měsíc a rok dokončení práce: duben 2015

Vedoucí bakalářské práce: **Doc. ak. mal. Zdenek Hůla**

PROHLÁŠENÍ

Prohlašuji, že jsem závěrečnou bakalářskou práci vypracovala samostatně s použitím literatury, kterou uvádím v Seznamu použité literatury a s použitím internetových zdrojů, které jsou uvedeny v kapitole Seznam použitých internetových zdrojů. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne: 8. dubna 2015 podpis:

PODĚKOVÁNÍ

Děkuji doc. ak. mal. Zdenkovi Hůlovi za čas strávený na konzultacích ohledně mé bakalářské práce a za podnětné nápady, připomínky a inspiraci. Rovněž děkuji PhDr. Miloslavu Frömerovi za stylistické úpravy celé práce a v neposlední řadě děkuji i rodině a přátelům za podporu.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na zkoumání genia loci, krajiny, městské krajiny a jejích vzájemných vztahů. Rovněž se v ní prozkoumává propojení architektury s přírodou a uvádí se zde konkrétní příklady současné výstavby. Městská krajina je zde ukázána i z pohledu umělců a to také těch současných. V didaktické části práce jsou navrženy takové úkoly, díky kterým je možné zjistit, jaký mají děti dnes ke krajině vztah. V praktické části jsou ukázky obrazů mapujících problematiku městské zástavby a veřejného a soukromého prostoru.

Klíčová slova

Krajina, městská krajina, genius loci, veřejný a soukromý prostor, historie, současnost

ANNOTATION

Bachelor work is focused on examining genius loci, landscapes, townscapes and their mutual coexistence. It as well examines the connection between architecture with nature and it states specific examples of contemporary constructions. Urban landscape are shown here even from the artists perspective and even from the contemporary ones. In the didactic part there are such designed assignments, which thanks to them it is possible to find out, what kind of relationship do today's kids have to landscapes. In the practical part there are examples of paintings which map the issues of town building developments and the public and private areas.

Key words

Landscape, urban landscape, genius loci, public and private space, history, present

OBSAH

ÚVOD 7

TEORETICKÁ ČÁST

I. GENIUS LOCI 9

I. I. GENIUS LOCI – pojem 10

I. II. GENIUS LOCI – krajina a architektura 13

I. III. GENIUS LOCI – romantika dneška? 15

I. III. I. GENIUS LOCI – romantika dneška? Charakteristika romantické krajiny a architektury 15

I.III. II. GENIUS LOCI – romantika dneška? V čem tkví kouzlo Prahy? 17

II. KRAJINA A MĚSTO 20

II.I. KRAJINA A MĚSTO – rozrůstající se periferie 20

II. II. KRAJINA A MĚSTO – rozrůstající se, nebo mizející periferie? 23

III. SOUČASNÁ ARCHITEKTURA VE SPOJENÍ S PŘÍRODOU? 26

III. I. Konflikt mezi starým a novým? 27

III. II. I současná výstavba může být zdařilá 31

III. II. I. I současná výstavba může být zdařilá – pražské projekty 34

IV. INSPIRACE 36

IV. I. Městská krajina očima umělců 37

IV. II. Vidění pražské krajiny v současnosti 39

DIDAKTICKÁ ČÁST

I. ÚVOD 41

II. AKTIVITY 43

II. I. Přivoňte si k přírodě 43

II. II. Zaposlouchej se do krajiny 45

II. III. Co skrývají horizonty? 47

II. IV. Pohádkový příběh 49
II. V. Pohyb v korunách 51
II. VI. Bylinky v přírodě 53

PRAKTICKÁ ČÁST

I. ÚVOD 55
II. CHARAKTERISTIKA MÍSTA 56
III. VEŘEJNÝ A SOUKROMÝ, VZPOMÍNKY Z DĚTSTVÍ 59
III. I. Svoboda 60
III. II. Oddělení 62
III. III. Původní obyvatel 64
III. IV. Bytové domy 66

ZÁVĚR 68

Seznam použité literatury 69
Seznam použitých internetových zdrojů 69

ÚVOD

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na krajinu, ale ne na krajinu jako takovou. Nechtěla jsem jí pojímat v celé šíři její historie a zkoumat jaká byla v prvopočátcích a postupně se, i díky lidskému vlivu, tolik proměňovala. Myslím, že toto již bylo dostatečně popsáno i zfilmováno. Mým cílem a snahou bylo krajinu uchopit (dá-li se krajina vůbec nějak uchopit) z hlediska pocitů, co z ní vycházejí.

Na všechny lidi krajina nějak působí a mohou to být buď pocity pozitivní, negativní nebo i netečné …. Krajina, nebo spíše příroda, nás nějakým způsobem oslovuje, ať už se jedná o krajinu na venkově, nebo tu městskou, která se v současnosti stává stále rozšířenějším pojmem. Její přitažlivost je nesporná už od počátků lidské společnosti. V čem ale tkví to kouzlo, co činí některá místa tak magická, přitažlivá, romantická či děsivá? Jaký vliv má na ni postupné vkrádání lidského zásahu čím dál tím hlouběji do její podstaty a jak se dnes mění propojení soukromého a veřejného prostoru? To vše jsou otázky, kterými jsem se zabývala.

Nechtěla jsem rovněž zkoumat jednotlivá období v umění a postupně se prokousávat historií krajinomalby. I toto už bylo popsáno v mnohé literatuře. Já se spíše pídila po podstatě míst, která si umělci, jako například Schikaneder nebo Slavíček vybírali, a která si pro svou tvorbu mnohdy volím i já. Co dělá jednotlivá místa v krajině, a to i té městské, tak pozoruhodnými? Je to snad spadaná omítka na starých obydlích, lišejník na starých kmenech stromů?

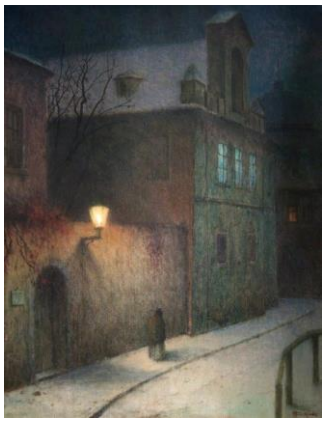

1. Jakub Schikaneder, Ulice v zimě, 1905-10

Dalším aspektem, co mě zajímal, a kterým jsem se rozhodla zabývat hlouběji, byla již zmíněná městská krajina, která je dnes pro mnohé z nás zcela neodmyslitelná. Já sama jsem se narodila a celou dobu žiji v Praze, tudíž je neodmyslitelnou součástí života i pro mě. Rychle se měnící ráz pražské krajiny je někdy až děsivý a často se ptám, jestli současná architektura může působit stejně, jako například kdysi na Schikanedera působila, pro nás dnes stará, Praha?

Uvedu příklady z umění staršího, ale i současného. Asi nemusím zmiňovat, že tradiční zobrazení krajiny, jako tomu bylo například v 19. století, třeba v obrazech Chittusiho, který krajinu zachycoval se všemi jejími detaily a neopomíjel ani proměny její světelnosti, proměny počasí a nálad, se dnes už příliš nevyužívá. To ale neznamená, že krajina, jako výchozí bod tvorby, vymizela. Jen je třeba její zpodobnění či ztvárnění, dnes například i dotváření, hledat trochu v jiných formách zobrazení.

2. Antonín Chittussi, Jihočeská krajina, kolem 1886

To vše jsem se rozhodla zkoumat v teoretické části, ve které mi pomohlo detailnější prostudování tvorby českých umělců nebo umělců, kteří zde žili a tvořili, protože právě Česká republika a její krajina byla tím, čím jsem se

chtěla zabývat. Je to totiž místo, kde žiji celý život, českou krajinu znám, je mi blízká, inspiruje mě. Těžko bych mohla popisovat krajinu například středomořskou, protože ač je také krásná, s poznáním krajiny nesouvisí podle mě jen to, že někde stojíme, rozhlížíme se a zrakem a popř. i jinými smysly ji poznáváme. S opravdovým poznáním krajiny souvisí i to, že ji známe z hlediska lidí, co v ní žijí a žili, z hlediska kultury atp., zkrátka věcí, které nejsou vidět na první pohled, ale i přesto nás utváří, protože všechny zvyklosti a častokrát i povahy lidí vycházejí právě z krajinného rozložení, a proto se budu zabývat právě českou krajinou a to i tou městskou a ne jinou, protože česká krajina měla vliv, a pořád má, i na utváření mě samé.

V praktické části jsem vytvořila řadu obrazů, z nichž jsem vycházela a které mi pomohly zkoumat působení krajiny na člověka. Šlo především o propojení krajiny a městské krajiny. K tomu mě inspirovalo i několik děl, které jsem vytvářela v uplynulých letech a ve kterých jsem se zabývala především krajinou z mého okolí na Praze 5, kde žiji. Právě mé výtvory byly výchozím bodem, ze kterého se odvíjel celý nápad k sepsání této práce.

V poslední didaktické části jsem se rozhodla vymyslet řadu úkolů, které by zkoumaly vztah ,,dnešních´´ dětí ke krajině. Slovo dnešních jsem dala do uvozovek, protože je v současnosti hodně skloňováno ve spojení s odloučením dětí od života bez internetu, počítačů, mobilních telefonů atd. I já se mnohdy v poslední době zarazila nad některými dětskými konverzacemi, které se točily pouze kolem nových her na počítače nebo herní konzole a často jsem se ptala, jestli mají vůbec ještě možnost užít si takové dětství, jaké jsem měla například já. Dětství v přírodě, kde si sami děti musejí vymýšlet hry a příběhy a ne, že jim je nějaká hra naservíruje již předem dané.

Pomocí navržených úkolů by mělo být možné částečně zjistit, jak vnímají prostor kolem sebe a jak se dívají na krajinu, s čím si jí spojují, jestli s možností využití pro trávení volného času, nebo jestli je pro ně vzdálená vinou množství vyžití ve sféře elektroniky. Díky těmto výtvarným úkolům by zároveň mohly dojít k jinému poznání krajiny a přírody i jinými smysly, než je zrak a i to by mohlo jejich vztah k přírodě prohloubit.

TEORETICKÁ ČÁST

I. GENIUS LOCI

Pokud budu krajinu chtít zkoumat především z její pocitové stránky, je nutné blíže prozkoumat pojem genius loci.

Tento pojem je nejen dnes velmi omílaný - atmosféra, duch, či konkrétní skutečnost. To jsou slova, která se s tímto pojmem pojí nejčastěji. I přesto, že definic je nemalé množství, vše stejně ve výsledku podle mě záleží na vnímání každého z nás. Alespoň pro mě pocity, které z některých míst doslova dýchají a jsou skoro až hmatatelné, nejdou přesně popsat, a kdyby na tom stejném místě stál se mnou jiný člověk, nebude cítit totéž co já, dokonce se může stát, že nebude cítit nic. Například, zaměřím-li se na okolí svého bydliště, když budeme stát u jedné ze starých usedlostí, které se tady na Praze 5 nalézají, já budu cítit nostalgii, smutek z toho, jak se okolní zdi hroutí, jak vegetace pomalu celou stavbu pohlcuje. Zároveň však detaily, jako například malá stará kašnička způsobí, že se přenesu jakoby jinam. Jako bych dýchala jiný vzduch a budu si představovat, jaké to tu asi bylo za dob slávy této budovy. Ale někdo jiný, kdo by stál vedle mě, by mohl naopak cítit úzkost, možná až znechucení z toho, že stojí uprostřed dvora jakési chátrající budovy, vzduch mu bude smrdět po plísni a bude si přát, abychom už byli pryč, než přijde nějaký hlídač. Někdo jiný by zase mohl cítit lhostejnost. Architektura ani minulost, která je tu dodnes cítit mu nic neříká. K místu bude netečný a nebude vědět, proč jsem ho sem vůbec vzala.

Nicméně i toto jsou pocity, i když netečnosti, takže se dá říct, že ať přijdeme kamkoliv, místo na nás nějakým způsobem působí a právě ono působení je nejen pro umělce podle mě klíčové. Je to ale něco, co nedokážeme přesně popsat, uchopit. Je to jen jakýsi pocit v daný moment na daném místě. Každé místo má svou atmosféru, do které se promítá její minulost i přítomnost.

I přesto se ale některé definice, které uvádím níže, velmi dobře blíží tomu, co jsem zde popsala a jsou podle mě velmi důležité pro lepší uchopení celé problematiky. Je dobré mít tento pojem alespoň trochu ukotvený a naše vysvětlení je rovněž dobré srovnávat s jinými vysvětleními, protože jak se ukáže, i když je doslovný překlad pojmu všude stejný, jeho výklady se v určitých bodech liší. Budu se tedy snažit definice rozklíčovat, popsat, co je na nich podle mě důležité a porovnat, v čem se liší. Právě nejednostrannost je u tohoto pojmu podle mě velmi důležitá, protože zrovna nejednostranně se pojem musí vnímat. Nelze na něj nahlížet pouze z jedné strany, ale musíme akceptovat i jiné pohledy na věc, protože právě odlišnost vnímání genia loci je to, proč je i dnes pojem stále omílaný.

I.I. GENIUS LOCI – pojem

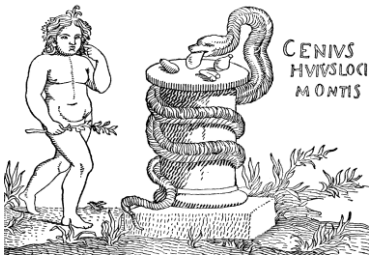

3. Zpodobnění Genia loci

Asi každý dnes ví, že pojem *genius loci* je slovním spojením pocházející z latiny a znamenající duch místa. V římské mytologii byl tento pojem rovněž duch či bůžek, který ochraňoval určité místo. ,,*Často býval zobrazován jako had, nebo jako postava s rohem hojnosti.´´*[1] Dnes se ale tento pojem používá k označení nějaké specifické atmosféry daného prostoru.

Schulz ve své knize genia loci definuje zase takto:,, *Od dávných dob byl genius loci či ,,duch místa´´ pokládán za konkrétní skutečnost, s níž se člověk setkává tváří v tvář a s níž se musí vyrovnávat ve svém každodenním životě.´´*[2]

Jak si máme toto vyložit? Někdo pojem vnímá jako atmosféru určitého prostoru, Schulz ho bere přímo jako konkrétní skutečnost. Jak ale může být nekonkrétní pojem, založený především na různorodých pocitech každého z nás, pojímán jako konkrétní skutečnost? Jak může být ,,duch místa´´ pojímán konkrétně? Já to chápu tak, že každý náš pocit, vycházející z určitého místa, se váže na něco konkrétního, nemůže vzniknout bez ničeho. Ať už se jedná o místo v krajině, například naše oblíbené místo, na které se rádi vracíme právě kvůli geniu loci, nebo i když jde o městkou krajinu, například místo našeho bydliště, pocit z něj, tedy z místa a prostoru, se na právě ono konkrétní místo váže. Proto, ač se jedná o abstraktní pojem, v tomto smyslu chápán jako pocit, tak ten musí přeci z něčeho vzejít, něco pro něj musí být prvotním podnětem, a proto lze, podle mě, brát genia loci i jako konkrétní skutečnost právě tak, jak ji pojímal Schulz.

I proto v definic pokračuje tak, že s touto skutečností se setkáváme v tváří v tvář a musíme se s ní vyrovnávat ve svém každodenním životě. Pokud totiž narážíme na místa, která vnímáme právě s oním silným dojmem, chceme-li pocitem, je pochopitelné, že právě s těmito pocity se musíme vyrovnávat. Genius loci se totiž nevztahuje jenom na něco příjemného, ale například i na to, že se každý den setkáváme, tedy alespoň většina z nás, s místy, jež jsou nám něčím nepříjemná. Nemusí to být podle mě ani nic přímo viditelného, jako například, když se někdo každý den vrací na potemnělé sídliště, ale může to být i jen nějaký prostor v krajině, například údolí, které v nás může vyvolat stejné pocity stísněnosti a malosti jako právě u někoho již zmíněné sídliště.

[1] *Wikipedia: Otevřená encyklopedie* [online]. 2013 [cit. 2014-12-07]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Genius_loci

[2] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: Krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010, s. 5. ISBN 978-80-7363-303-5.

Na stránce artslexikon je zas pojem vyjádřen takto: *„Pojem genius loci lze vydefinovat jakožto souhrn materiálních i nemateriálních projevů historie, ale i současnosti, jež se vyskytují v dané lokalitě a specificky působí na určitý subjekt.“* [3]

Myslím, že není nutná nějaká podrobná analýza, protože definice jasně určuje, že genius loci se odvíjí od materiálních i nemateriálních projevů, které se na místě vyskytují a tím logicky působí na člověka, který zde pobývá.

Co ale shledávám jako důležité, že toto koreluje opět s něčím, co už ve své knize *Genius loci* uvedl Schulz, a to s pamětí místa. Jedná se v podstatě o to, že každé místo je nosičem. Nosičem jeho minulosti, tedy historie. Paměť místa je to, co každé místo utváří, co ho dělá jedinečným ať už v dobrém, nebo špatném slova smyslu. Souhrn událostí, které se na místě odehrály, a jsou s ním tím pádem spjaty, i když my je nevidíme, jsou tím, co místo utváří. Na každém místě jsou totiž odkazy na minulost, ať již viditelné, nebo ne. Pokud jde o místa spojená s architekturou, jejich minulost je určitě mnohem lépe vystopovatelná, než ,,jenom´´ část krajiny.

Pokud si například vzpomenu na nějakou mnou oblíbenou krajinu, respektive její část, vybaví se mi třeba jeden starý jabloňový sad nedaleko Zbiroha. Zbiroh je místo pro mě dost důležité, protože právě tam se mi ve velké míře utvářelo moje vidění krajiny a navazovala jsem zde od dětství vztah s přírodou.

Já si tedy vybrala takovou část krajiny, kde je v popředí osamělá, stará jabloň a za ní rozhled do kraje. Jak už jsem říkala, vystopovat minulost místa v krajině je podstatně těžší, než na místě, kde je například architektura. Pokud bych chtěla zjistit paměť tohoto místa, asi na moc věcí nepřijdu. Mohla bych například zjistit, kdo vysadil právě onu jabloň, nebo kdo sad založil, kdo v něm sklízí každý rok jablka, kdo se o něj stará atd. Tímto způsobem bychom se pak mohli dopátrat paměti neboli historie tohoto místa. V tomto případě se ale přeci jenom jedná o krajinu dotvářenou člověkem, v nedotčené krajině už bychom její minulost zjišťovali asi ještě mnohem hůře.

4. Krajina u Zbiroha

Snazší je to tedy u míst spojených s nesmazatelnou stopou lidské činnosti, například, jak už bylo zmíněno, s architekturou. Opět si vyberu nějaký příklad. Budu-li se držet míst, která jsou pro mě určitým způsobem blízká, vyberu si jedno místo z mého bydliště, například starou usedlost Cibulka, nacházející se na Praze 5 v Košířích ve stejnojmenném lesoparku.

[3] Http://artslexikon.cz. *Artslexikon* [online]. 2008 [cit. 2015-02-03]. Dostupné z: http://artslexikon.cz/index.php/Genius_loci

Kdybych se chtěla pídit po paměti tohoto místa, bylo by to o dost snazší. Skrze budovu a její okolí se v celku snadno mohu dostat k tomu, co toto místo utvářelo. Mohu například zjistit, kdy byla budova vystavěna, pravděpodobně i kým, na čí popud stavba začala, kdo byl jejím architektem atd. Dost možná by se také dalo zjistit, kdo tam žil, protože i to je podstatná část toho, co místo utváří. Takto bych se mohla dostat dál a dál a tak alespoň částečně zjistit, proč má zrovna toto místo takového genia loci, jakého má dnes.

5. Usedlost Cibulka, minulost a současnost

S čím ale ještě historie míst souvisí, je zkušenost našich předků, protože to, jak na nás krajina působí, je dáno i touto skutečností. Z těchto empirií vychází naše pocity, které se týkají míst, kde se cítíme dobře, kde se cítíme bezpečně a v harmonii a v jakém typu krajiny je nám hezky.

Na závěr této kapitoly bych uvedla už poslední definici pojmu, protože v jiných publikacích už se vysvětlení genia loci příliš nerůzní. Uvedu definici z velmi známé knihy Václava Cílka, který ji formuluje takto: *„Genius loci je to, proč se na nějaké místo vracíme, nebo to, k vůli čemu lezeme po rozhlednách.“* [4]

Je na první pohled vidět, že Cílek definici vnímá, dalo by se říct opačně, nežli Schulz. Genia loci nedefinuje nijak konkrétně, dokonce by se za definici v jeho případě dalo považovat právě to ,,něco´´. Něco, proč lezeme po rozhlednách, něco, proč se na daná místa vracíme, něco, proč nějaká místa naopak nesnášíme atd. (pro taková místa vlastně zavedl Cílek pojem ,,debilus loci´´ a to jsou podle něj místa jako například parkoviště před supermarketem, tedy místa zcela postrádající tvůrčí prvky, atmosféru, právě to ono ,,něco´´).

Cílek se v definici nesnaží pojem nijak konkrétně definovat, možná právě proto, že má za to, že toto nelze nikdy přesně a konkrétně vyjádřit. Za oním ,,něčím´´ se zde podle mě může skrývat jakýkoliv různorodý pocit každého z nás z daného místa, pocit, který vychází z něčeho, co nelze přesně definovat.

Pokud bychom tedy vše shrnuli, dostali jsme se k tomu, že genius loci je založen především na různorodém vnímání každého z nás. Každý máme rozličné vidění světa, takže stejné místo, které může působit dobře na jednoho, nemusí stejně působit i na druhého. Nicméně rovněž jsme shledali, že nacházíme společná východiska, která jsou neměnná, a ze kterých lze vždy vycházet.

[4] CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. 2.dopl.vyd. Praha: Dokořán, 2005, 269 s. ISBN 80-736-3042-7.

Je například důležité, k čemu se náš pocit z určitého místa váže, jeli-to něco konkrétního, nějaký pevný bod v krajině, například osamělý strom v poli, nebo se váže k místu utvořenému člověkem, k nějaké architektuře, nebo například jenom ke starému sadu, nebo jenom k určitému krajinnému rozložení, jako je údolí, roklina, louka apod. Toto je podle mě velmi důležitý bod, protože místa a jeho určité aspekty, které se tam nacházejí, dělají pro lidi, co tam žijí, místo jedinečné, jedinečné v tom smyslu, že zrovna tady se cítí doma, cítí pocit sounáležitosti s oním místem a podle něj se tak k němu chovají. Na konkrétní místa v krajině se totiž často váží různé povídky, pověsti a příběhy utvářené klidně i po staletí. To úzce souvisí s dalším bodem. Ne nadarmo na starých návsích, a nejen tam, vídáme památné stromy nebo kapličky. Toto jsou právě ty určité aspekty, o kterých jsem psala, které jsou pro genia loci tak důležité.

6. Klokočovská památná lípa, stáří cca 1000 let

Nesmíme tedy zapomínat ani na to, že genia loci utváří paměť míst, která souvisí s předchozím bodem, je to minulost – lidé, co zde žili, tvořili, popřípadě stavěli, co se zde odehrálo za události apod. Stejně tak nesmíme zapomínat ani na zkušenosti našich předků, které nás ovlivňují.

Genius loci je na jednu stranu ,,něco´´ neuchopitelného, abstraktního, ale můžeme dohledat jisté odkazy a díky nim se do určité míry dopátrat toho, proč na nás právě toto místo působí tak, jak působí. Jsou ale samozřejmě i místa, k jejichž historii se dopátrat nemůžeme, a možná ani nechceme. Je jedno, že nevíme historii louky, na kterou rádi v létě chodíváme, nebo lesa, kam si chodíme vyčistit hlavu. V něčem je vlastně příjemné nevědět a jen se snažit s místem splynout, a myslím si, že to je právě to ,,něco´´, o čem psal ve své knize Václav Cílek.

I.II. GENIUS LOCI – krajina a architektura

Co podle mě mají společné Cílek se Schulzem, je vidění architektury a krajiny a jejich propojení. Schulz totiž ve své knize definici ještě rozvádí a píše:,, *Architektura znamená zviditelňování genia loci a úlohou architekta je vytvářet místa naplněná významy a tak pomáhat člověku bydlet. ´´* [5]
Cílek uvádí něco dost podobného: *„Hovořit dnes o krajině, jejím rázu a jejím působení znamená zejména hovořit o architektuře a urbanismu, protože ty z největší míry určují budoucí charakter naší země. ´´*[6]

[5] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: Krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010, s. 5. ISBN 978-80-7363-303-5.

[6] CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. 2.dopl.vyd. Praha: Dokořán, 2005, 269 s. ISBN 80-736-3042-7.

Toto se dnes netýká jenom městské krajiny, ale bohužel i nově vznikajících příměstských oblastí, nebo stále se rozšiřujících měst a vesnic. Je logické, že se vzrůstajícím počtem obyvatel se musí města rozšiřovat, co ale shledávám fatálním je totální nerespektování výše zmíněných definic. Pokud Schulz tvrdí, že právě architektura má genia loci zviditelňovat, a Cílek, že architektura a urbanismus určují z největší míry charakter naší země, je dost smutné dívat se na to, co za stavby dnes vzniká a kde.

Pokud se podíváme například na starou, lidovou architekturu v České republice, je až s nevírou, jak dokonale a s citem dokázali prostí lidé, neznalí žádných pojmů jako je genius loci, umístit architekturu do krajiny, doslova ji tam včlenit a to tak, že s krajinou splynula a zároveň například zdůraznila určitý krajinný prvek, jako údolí, nebo kopec, kterého využila. Dalším typickým příkladem pro doložení, mimo starou lidovou architekturu, by byl například vysílač Ještěd, který dokonale protahuje linie hory vzhůru k nebi.

7. Vysílač Ještěd, Karel Hubáček. 1966-73

Je zvláštní, že dříve lidé měli pro umisťování architektury do krajiny zvláštní cit, který dnes podle mě spousta nových projektů na nová vznikající obydlí postrádá. Domnívám se, že zatímco dříve lidé byli schopni architekturou krajinu citlivě kultivovat, dnes tomu je spíše naopak. Pokud se podíváme například na třetí obrázek umístěný na stránce, můžeme krásně vidět, jak domky zdůrazňují linii rybníka. Rybníky jsou neodmyslitelnou součástí krajiny právě zde, v Jižních Čechách. Lidé tuto skutečnost nepopírali, ale s krajinnými prvky pracovali. Domky rovněž korespondují s terénem, který je spíše nížinný, bez větších kopců. Architektura je nižší a spíše rozlehlá, jakoby vycházela ze země zdejší krajiny a tím ji nijak nenarušuje, spíše bych si dovolila tvrdit, že malé, bílé domky ve stylu selského baroka, ji velmi zmalebňují, a to dokazuje, že působení lidské činnosti v krajině nemusí být vždy jen destruktivní.

8. Lidová architektura v České Kanadě kopírující údolí

Stejně tak na druhém obrázku stavení krajinu nijak nenarušuje, pouze využívá terénu a svou přítomností ho doplňuje. Na prvním obrázku, kde je hora Ještěd, je sice stavba vysílače velmi dominantním prvkem, což se u druhého obrázku rozhodně říci nedá, ale není dominantní v tom smyslu, že nás ,,praští do oka´´. Linie hory je nenarušená, dokonce naopak, díky stavbě se jenom umocňuje její krásný tvar a pocitově máme při pohledu z dálky dojem, že hora sahá až k oblakům.

9. Lidová architektura v Jižních Čechách lemující rybník

Myslím si, že na uvedených příkladech je dobře vidět, že dříve si lidé uvědomovali, že krajina je jejich domov, že domov není jen obydlí, ve kterém přespávají, a uvědomovali si, že je důležité udržovat jisté kompromisy mezi potřebami člověka a přírody.

I.III. GENIUS LOCI – romantika dneška?

Pokud se opět vrátíme ke dvěma spodním obrázkům na předchozí stránce, shodneme se asi všichni, že celek - propojení krajiny a architektury, celkový obrázek krajiny s architekturou, která je na něm, je idylický, romantický, na pohled příjemný a harmonický. Není tedy divu, že podobné motivy si vybírala spousta umělců. Čím to ale je a jak je to se současností? Je dnes ještě možné vytvořit místo s výrazným geniem loci (nikoliv s *debilem loci*)?

Abychom mohli pokračovat, bylo by dobré blíže specifikovat, co činí některá místa tak romantickými, protože právě to je jeden z důvodů, proč si umělci vybírají místa pro převedení do svých obrazů.

Rovněž, pokud se budu chtít zabývat městskou krajinou, a to konkrétně Prahou, je dobré jí nejprve charakterizovat – blíže specifikovat její ráz, uspořádání a to, jak na mnohé lidi, nejen umělce, působí. Praha je podle mne prodchnuta zvláštním kouzlem, které až magicky přitahuje a přitahovalo mnohé umělce z celého světa. My se ale musíme zaměřit na to, jaké jsou obecné charakteristiky, kterými ji lze popsat.

I.III. I. GENIUS LOCI – romantika dneška? Charakteristika romantické krajiny a architektury

Myslím si, že základní charakteristiky romantické krajiny a to i té městské krajiny, by šly popsat slovy jako nespoutanost, rozmanitost, subjektivita a jistá neuchopitelnost, ale samozřejmě i jinými slovy. Jak si to ale vyložit?

Co se týče romantického prostoru jako celku, jako příklad jiného zacházení s místem, než který by se dal popsat výše zmíněnými slovy, by mohla být například geometričnost. Geometričnost může působit někdy stroze, a tím pádem i uspořádaně. Právě v uspořádanosti se podle mě může vytratit kouzlo romantiky, protože ta je ve městech a celkově v prostoru často spojována s určitým tajemnem. Pokud budeme mít přesný přehled, kde se co nachází, tajemno se vytrácí. Jako typický příklad by šel uvést například francouzský typ parku, nebo zahrady. Takové parky se rozdělují na několik hlavních cest, z nichž se často pravoúhle oddělují ostatní stezky, plochy jsou přehledné, symetrické a kultivované. Geometričnost by se tedy dala označit za opak romantického prostoru, ale nesmíme zapomínat, že ne vždy tomu tak je. I v geometričnosti může být kouzlo, možná ne kouzlo tajemna, ale ne pro každého je toto předpoklad romantična. I geometrický prostor může být velmi rozmanitý (a zrovna rozmanitost je, jak se ukáže, rovněž důležitým aspektem). I když příroda působí někdy chaoticky, má svůj vnitřní řád, a přesně tímto slovem by se geometričnost dala popsat.

10. Francouzský park u lednického zámku

Pokud jsem uvedla geometričnost jako jinou, zdánlivě opačnou práci s romantickým prostorem, znamená to tedy, že charakteristikou romantického prostoru by mohlo být také spíše volné řazení, uspořádání. Dobrým příkladem pro toto tvrzení by bylo například město Český Krumlov. Pokud se na ně podíváme z výšky, tak už zde jsou vidět zárodky celkového uspořádání prostoru. Městem protéká řeka Vltava a ta utváří charakter města, protože domy kopírují její meandry a tím se vytváří onen ,,neuspořádaný´´, tedy negeometrický prostor. Přizpůsobení se a samotná přítomnost přírody, v tomto případě s nespoutaným rázem, je rovněž důležitým elementem, protože prostupování krajiny a nikoliv umělé oddělování od ní dokáže utvořit velmi krásné místo.

11. Český Krumlov

V uličkách města se taktéž ukazuje jeho romantický charakter. Pokud se podíváme na druhý obrázek Krumlova, můžeme vidět, jak se domy jakoby nepravidelně vrství a kupí a vytvářejí tak určitý shluk, který městu dodává nezaměnitelnou atmosféru, tedy i nezaměnitelného genia loci. Neuspořádanost je však ve městech spíše zdánlivá, protože každé město má zároveň svůj řád, podobně jako jsem výše psala, že je tomu tak i u krajiny. Tvarová rozmanitost dodává celkovému charakteru na expresivnosti, která se odráží i v různých detailech, jako jsou například věžičky, nebo rozmanité vikýře na střechách a štíty domů s proměnlivými detaily.

Můžeme tedy shrnout, že romantické uspořádání prostoru se vyznačuje zdánlivou nelogičností, neuspořádaností. Místa vyzařují silnou atmosférou, která v sobě může skýtat různé pocity, jako je tajemno, až fantastično, ale zároveň i idylično (nesmíme ale zapomínat, že například pojem idylično může být velmi proměnlivý, protože ten se váže i k tomu, kdo místo obývá, a tomu tedy podléhá, proto se může někdy zcela vytratit). V krajině to mohou být různá zákoutí, lesy a rokle, ale i známá louka, jíž protéká divoká bystřina.

V architektuře se romantično projevuje rozmanitým řazením a množstvím, mnohdy jakoby iracionálně shluknutých detailů. Myslím si, že zde uvedené charakteristiky rovněž naznačují, že u romantické architektury je velmi důležité místo, na kterém se nachází a kterému se přizpůsobuje. Architektura vychází z lokálního umístění a tomu také podléhá její vzhled. Toto opět například dobře splňuje Český Krumlov na obrázku výše, kde je vidět splynutí s přírodou a tomu i přizpůsobený ráz celkového prostoru. Úplně jinak by vypadala architektura například v horských oblastech, kde mají domy i uspořádání zcela jiný charakter, protože vycházejí z jiného typu terénu, krajiny, ale důležitou roli hraje také místní klima. I v tom můžeme spatřovat odkaz paměti našich předků.

I.III. II. GENIUS LOCI – romantika dneška? V čem tkví kouzlo Prahy?

Myslím si, že dle výše uvedených charakteristik, zrovna Praha jednoznačně splňuje předpoklady pro to, abychom ji mohli označit za romantickou.

Také si myslím, že u Prahy je obzvlášť důležité to, z čeho vychází a také to kde se nachází. Vychází z České krajiny, i když dnes to tak nemusí příliš působit. V důsledku rozrůstající se zástavby se hranice stále posouvají a to, co dříve byla periferie, se dnes stává téměř centrem. To ale nemění nic na tom, že Praha je jakýmsi středem Čech a odráží se v ní silně paměť místa, ale nejen místa, kde se nachází, ale mám pocit, že se v ní odráží celková, dalo by se říci kolektivní paměť národa, skrze kterou se i do Prahy promítá krajinné uspořádání v Čechách.

Pokud bych měla být v tomto ohledu konkrétnější, tak pokud se podíváme na krajinu v naší zemi, můžeme si povšimnout její rozmanitosti. Nemyslím to tak, že jiné země by rozmanité nebyly, ale právě proměnlivost jednotlivých krajinných prvků, jako hory, nížiny, jezernaté oblasti, lesy (a to jak jehličnaté, tak listnaté), apod., se zde střídají, co si budeme namlouvat, na dosti malém území. Jakoby bylo mnoho krajin v jedné.

12. Krajina na Berounsku x krajina na Zbirožsku (vzdálenost cca 30 km)

Stačí si jenom všímat proměn - například pokud někam jedeme vlakem, tak z kraje, kterého utváří skály s temným lesem a roklemi a vinoucí se říčkou v údolí, se velmi brzy dostaneme do mírných kopců s prosluněnými loukami, do rozlehlého, přívětivého kraje, a to aniž bychom putovali nějak dlouho. O tomto mluvím proto, že právě tohle je podle mě prvek, který sama shledávám jako jeden z nejzásadnějších v tom, co Prahu dělá tak krásnou, a zároveň, myslím si nejen pro mě, tak výjimečnou.

I když je Praha největším městem České republiky, svou rozlohou příliš velká není, především v porovnání s městy v okolních zemích. Myslím si ale, že právě v tom tkví to kouzlo. Zaprvé se díky menší rozloze stává dokonalým zrcadlem Čech, a za druhé je zde zároveň je veškerá architektura, na mnoha místech skvostná architektura, doslova nakoncentrovaná do poměrně malého prostoru.

Člověk Prahou prochází, proplétá se spletitými uličkami, objevuje nová a nová náměstíčka a podloubí, dostává se stále hlouběji do labyrintu, ve kterém se ale neztrácí, nýbrž pořád objevuje, i když po úpravách na přelomu 19. a 20. století (tzv. pražské asanaci), už možná část toho tajemna, například v podobě židovského města, Praha ztratila. To ale nemění nic na tom, že se zde dohromady prolínají stavby románského slohu, gotického slohu a renesance, přes baroko a klasicismus, secesi, kubismus, funkcionalismus, až po současnou architekturu, ale vše spolu

dohromady krásně funguje , a to nejen ve městě jako v celku, ale například i v jedné ulici, nebo na jednom náměstí.

Líbilo se mi, jak toto vyjádřil Schulz: *„Málokterá země má architekturu tak jednotnou a přitom tak rozmanitou.´´* [7] Toto myslím krásně vystihuje to, co jsem se zde snažila popsat. Schulz navíc postihl i to, že v Praze se odráží kromě rozmanité architektury i všechny elementy/základní přírodní prvky, jako je podle něj zvlněná nížina, skalnaté vrchy a voda.

Pokud jsem mluvila o tom, že Praha je v podstatě jakýmsi zrcadlem Čech, není to jenom v zrcadlení krajiny a jejích elementů, o kterých mluvil Schulz, ale když se podíváme na menší městečka v Čechách, zjistíme, že mají stejný charakter, jsou vzniklé na stejném principu. Mohla bych jmenovat mnoho měst, a pokud se na ně zaměříme blíže, uvědomíme si, že jednotlivé prvky, jako náměstí s podloubím, úzké spletité uličky atp., jsou všude podobné, jako v Praze.

13. Ulička v Chebu x ulička v Praze

Toto je podle mě pro Prahu nejdůležitější shrnutí, co jí dělá tak kouzelnou. Samozřejmě jsem zde nezmiňovala charakteristiky z předchozí kapitoly, protože to vnímám tak, že ty jsou pro Prahu obecně platné, proto není třeba uvádět je znovu. Praha je jednoznačně romantickým místem, také proto má tak magický charakter a silnou atmosféru, kvůli které je pro spousty lidí magnetem.

V této kapitole jsem pouze vypsala, co je podle mě, kromě výše uvedených předpokladů romantického prostoru, pro Prahu charakteristické. Je to tedy její umístění, v podstatě ve středu Čech, které odedávna spojovalo dohromady spousty lidí z různých národů, kteří tu buď jenom procházeli, nebo se tu usadili, anebo zde žili celý život od narození. Myslím si, že je zde výrazná paměť místa, je zde cítit láska lidí, co zde žili a Prahu pomáhali utvářet.

Dalším důležitým bodem je rozloha Prahy, díky které je veškerá architektura, ač velmi rozmanitá, tak koncentrovaná na poměrně malém prostoru, díky čemuž jsme jakoby vrhnuti do víru umění a úžasné atmosféry. Ať zahneme do jakékoliv ulice, všude můžeme narazit na něco, co nás zaujme, na místo, co na nás bude působit silným dojmem. Uspořádání Prahy, ač je velmi rozmanité a na první pohled chaotické, je zároveň, možná trochu paradoxně, velmi harmonické, idylické, ale současně tu nechybí ono důležité, již zmíněné tajemno.

[7] NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: Krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010, s. 98. ISBN 978-80-7363-303-5.

Jako třetí bod jsem uvedla zrcadlení české krajiny i ostatních měst, ve smyslu architektonické podoby a odrážení krajinného uspořádání. Všude v Praze je cítit český duch, a i když je zde mnoho staveb od architektů jiného národa a jsou zde nepřehlédnutelné vlivy jiných zemí, vše je českému duchu a charakteru naší země podle mě přizpůsobené. I když jsou zde očividné přenesené tendence, například italská renesance apod., tak pokud zde architekti tvořili déle, i jejich architektura se přizpůsobovala jakési kolektivní náladě, atmosféře Čech, a i díky tomu vedle sebe všechny různé slohy mohou tak dobře fungovat. I toto tedy můžeme brát jako důkaz toho, jak dokáže být Praha magická a přitažlivá a jak strhující dokáže být její nezaměnitelná atmosféra.

II. KRAJINA A MĚSTO

14. Karel Holan: Zima na Malovance, 1936

Dalším aspektem, kterým se chci zabývat, je městská, stále se rozšiřující krajina, která se více a více vkrádá do přírody. V předchozích kapitolách jsem se pokusila specifikovat místa z jejich pocitové stránky a snažila jsem se vymezit to, co dělá některá místa tak kouzelnými a co utváří jejich genia loci, kvůli kterému si místa pak umělci často vybírají. Nedivím se například Slavíčkovi, nebo Karlu Holanovi, proč si vybírali pražské motivy, ale zatímco centrum se příliš nemění, jak je to s často zobrazovanou periferií? Kam až se posunuly její hranice a staví se dneska ještě vůbec čtvrtě, které by malířům, ale nejen těm, stály za jejich zobrazení? Lze vůbec ještě dnes stavět podobnou architekturu, která dříve stála umělcům za to, aby ji zobrazovali?

Pokud chci toto zjistit, bude nutné se podívat na to, jaká je současná situace, co se týče nové zástavby nejen v Praze, a jak taková architektura a nově vznikající čtvrtě a příměstské oblasti vypadají. V neposlední řadě se pokusím zjistit i to, jaký má tohle všechno vliv na krajinu a zdali se staví, nebo zdali se dají vytvořit takové čtvrtě, jaké budou s krajinou dobře korespondovat a respektovat ji.

15. Současný vzhled Malovanky

II.I. KRAJINA A MĚSTO – rozrůstající se periferie

16.Nová výstavba ve Zličíně

V posledních letech se poměrně masivně rozmáhá stavba nových a nových kolonií, ať už s rodinnými domky nebo domy, mnohdy dost připomínající panelová sídliště. Jak je vidět na první pohled, většinou se jedná o místa naprosto postrádající atmosféru, estetično, romantično, malebnost a další dispozice, které jsou výše uvedené, a které utvářejí dobrého genia loci. Ve většině případů má člověk pocit, že jde pouze o to, aby měl developer co největší zisk, stavby tedy vznikají na neutěšených místech na periferiích, nebo zcela za hranicemi měst, které jsou už samy o sobě nepříliš příjemné k žití, projekty navíc jen výjimečně respektují vše, co bylo výše zmíněno, co se týče vytvoření harmonického prostoru propojeného s architekturou a okolní krajinou, respektující charakter naší země.

Tolik nových staveb by ale asi nevznikalo, pokud by o ně lidé neměli zájem. Pokusím se tedy uvést několik nejdůležitějších aspektů, které lidi pravděpodobně nutí stěhovat se z města na periferie, a zároveň se pokusím charakterizovat nově vznikající předměstí.

Nesmíme ale zapomínat ani na fakt, že oblasti kolem měst se stále více zastavují i architekturou komerčního typu, jako jsou například různé logistické parky a sklady, obchodní centra atp. Právě tyto stavby mají podle mě posledních několik let poměrně fatální vliv na naší krajinu, protože jak

už jsem výše psala, Česká republika nemá příliš velkou rozlohu, což jsme mimochodem shledali jako jeden z důvodů, v čem tkví její kouzlo. Jaký pak tedy asi může mít vliv zástavba takovou architekturou?

Nejprve se ale společně podívejme na zástavbu obytnými domy. Vznik předměstí sice není nijak nový, ale ta dříve měly poněkud jiný charakter. Nové stavby vznikaly především v okolí přístupových cest do měst a stavěly se zde nikoliv rodinné domky pro žití ,,amerického snu´´, ale periferie měla spíše druhořadý charakter. Město, plné života a hustě osídlené, přitahovalo lidi více, než často nepřívětivá a bezcharakterní krajina kolem. Města tak měla jasnou hranici, ne jako dnes, kdy se menší městečka postupně ,,rozlézají´´ do okolí a jejich hranice jsou tedy mnohdy těžko rozpoznatelné. Dokonce se stává, že města a vesnice se téměř, nebo prakticky zcela, propojují. Tak se to stalo například v případě Liberce a Jablonce nad Nisou. Předměstí se tak rozšířilo, že města mezi sebou fakticky ztratila hranice. Na obrázcích můžete vidět mapu z 19. století a mapu současné podoby místa. Červenou linkou jsem na nich zaznačila přibližnou rozlohu zastavěné plochy.

17.Mapa Liberce a Jablonce z 19. a 21. století

V současnosti se ale stává to, že spíše než v obydlených a života plných městech lidé chtějí žít čím dál více na nových a rozšiřujících se předměstích. Lidé nejspíš touží po větším klidu a životě v rodinném kruhu bez přítomného shonu a ruchu měst. Co si ale podle mě spousta z nich neuvědomí je to, že nová předměstí jsou stejně na městech plně závislá. Tyto nové čtvrtě postrádají jak obchody s potravinami, kavárny, tak i budovy kulturního vyžití, jako knihovny, kina, galerie, prostě místa, kde se setkávají lidé a dá se tam nějakým způsobem trávit čas. Zároveň jsou však svou rozlohou velmi náročná, a navíc je s nimi spojena velká výstavba nové dopravní infrastruktury, která, kromě samotných domů, rovněž výrazně narušuje a především znehodnocuje okolní krajinu.

18. Okolí Jesenice – rozlehlé prostředí nutí obyvatele trávit spoustu času v automobilech kvůli špatné obslužnosti MHD, nízká hustota obydlení rovněž snižuje kvalitu bydlení- určité věkové skupiny, především mládež se může cítit velmi izolovaně, také dnes mluvíme o fenoménu tzv. zelených vdov (osamělé ženy v satelitních městečkách, jejichž manželé splácí hypotéku na dům)

V tomto případě mluvíme o tzv. suburbanizaci. Jak píše Martin Ouředníček, vedoucí výzkumného týmu Urbánní a regionální laboratoře: *,,Proces suburbanizace znamená přesun obyvatel, jejich aktivit a některých funkcí z jádrového města do zázemí. Jedná se o typický proces rozšiřování území města, který můžeme zaznamenat jak u většiny měst vyspělých zemí, tak v historickém vývoji našich měst.´´* [8]

Tato místa se tak dostávají do zvláštní polohy – postrádají sice městské atributy, ale zároveň ani nemají charakter klidného a na pohled idylického venkova, který si lidé spojují především s bezprostřední blízkostí přírody.

[8] Www.suburbanizace.cz. *Suburbanizace: Česká republika* [online]. 2011 [cit. 2015-02-17]. Dostupné z: http://www.suburbanizace.cz/01_teorie_suburbanizace.htm

Líbilo se mi, jak toto vyjádřil Pavel Hnilička ve své knize, který píše*: ,,Předměstí je třeba vidět jako prořídlou městskou tkáň, které chybí některé aspekty městského života, a porozumět mu tudíž jako nemocné oblasti, které se nedaří dobře a samostatně fungovat. ´´* [9]

V této souvislosti bych ještě ráda uvedla jeden zajímavý příklad, na který jsem narazila. Jedná se o developera, který se jmenuje *Genius loci*. Tento název jsem poprvé viděla na billboardu asi před půl rokem, který lákal ke koupi nových bytů v bytovém komplexu na Bílé Hoře. Jejich sloganem je, že jsou zkušenými developery domů i bytů v Praze a okolí, jak jsem ale měla možnost vidět, s geniem loci nově vzniklá místa pod jejich diktátem nemají nic společného a spíše hezky dokládají zde uvedené příklady toho, co vše je na takových místech negativní – ztráta identity, ztráta místa atp.

19. Jeden z projektů developera Genius Loci

Proč si tedy vybírají lidé taková místa? Člověk by pochopil, pokud by se chtěl někdo odstěhovat na vesnici, nebo do nějakého menšího města, kde je chod již zaběhnutý, je zde určitý a příliš se neměnící počet obyvatel, prostorová blízkost aktivit a možností, jak si opatřit věci jako potraviny nebo další nezbytné věci. Zároveň je zde i blízkost přírody nenarušené zástavbou například v podobě skladišť, nebo ploch plně využitých pouze k zemědělskému užití, jako to často bývá právě na okrajích Prahy.

20. Okolí Prahy za Černým Mostem – sklady, pole a silnice ,,kouskující´´ krajinu

Mám pocit, že i sem k nám se dostává představa, jaká panuje v Americe již dlouhá léta, a tou je život na předměstí v rodinném domě. Lidé často sní o vlastním domě se zahradou v klidném prostředí, vzdáleném od městského ruchu, ale mnozí podle mě představu rodinného domu vidí příliš idylicky a mají pocit, že právě tento způsob bydlení jim přinese uspokojení.

Velkou motivací bývá i to, že dům by měli ve vlastnictví, nezodpovídali by se žádnému bytnému, nemuseli by každý měsíc platit nájem, nemůže je nikdo vypovědět, můžou volně nakládat s majetkem. Dalším důvodem je podle mě i to, že tímto způsobem mají pocit, že ukládají své finance. Prací na domě, doplňováním ho o další a další ,,vymoženosti´´ hodnotu domu mohou ještě více zvyšovat. To, že rozrůstající se okolní zástavba a dopravní infrastruktura pomalu ničí okolí, si nejspíše včas, nebo vůbec neuvědomí. Prostředí je rovněž velmi neosobní (což je další rozdíl mezi venkovem, kde se lidé znají a rovněž se s prostředím identifikují), a vzdálenosti do města jsou bez auta také dost často velkou překážkou. Zahradu a přírodu, pokud se okolí příměstských čtvrtí dá vůbec takto popsat, nicméně lidé považují za další plus, proč se sem stěhovat, což je docela paradoxní, když uvážíme zmíněné nevýhody, co se týče okolního životního prostředí.

[9] HNILIČKA, Pavel. *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů*. Vyd.1. Brno: ERA, 2005, s. 26. ISBN 80-7366-028-8.

Pokud si shrneme, k čemu jsme v této kapitole došli, bude to několik zásadních informací. Nové příměstské oblasti jsou dnes velmi populární, a to hned z několika důvodů, pokud bychom ale měli vše zobecnit, dalo by se říct, že se těší takové popularitě, protože lidé rodinný dům považují za symbol. Symbol nezávislosti, jisté sociální prestiže - dům s pozemkem přeci nevlastní jen tak někdo. Další důvod je pocit, že někam patříme, vracíme se přece na naše místo, na náš pozemek, do našeho domu, nikoliv do domu, kde máme v pronájmu byt, se kterým se nelze podle mnohých tolik identifikovat, jako s rodinným domem, kde si podle libosti lidé můžou dělat různé přestavby a inovace. To, že často nahodilé postavení někde v poli, kde je vše vzdáleno a krajina je zdevastována, pocity identifikace s prostorem spíš přímo znemožňují, si většina při koupi neuvědomí.

Lidé mají stále pocit, že bydlení v kruhu rodiny ve vlastním domě na místě, kde jsou v okolí i další podobné domy, je jako dřív, kdy se opravdu stavěly krásné rodinné vily, respektující okolní krajinný ráz, v přiměřené vzdálenosti od města, čímž byly ideálním místem odpočinku, ale město nebylo zároveň příliš vzdálené (např. vily v Dobřichovicích, nebo Černošicích). S rozrůstající se zástavbou se dnes však vzdálenost od měst prodloužila, tudíž se z takových oblastí stává neurčité místo, kde je vše daleko a chybí jakákoliv občanská vybavenost, nehledě na zničenou krajinu, protože i sebelepší architektura zničené prostředí, které je tak důležité pro utváření dobrého genia loci, nemůže nijak nahradit. Bydlení na předměstí je tedy pouze vysněným a přetrvávajícím ideálem, nikoliv reálnou skutečností, pokud zhodnotíme současnou situaci. Myslím, že žití v ,,bezpohlavní´´ krajině, na místech, kde se nelze s ničím identifikovat a v domě, který je sice náš, ale většinou postrádá jakékoliv estetické hodnoty, nemůže nikoho trvale uspokojovat, zvlášť když si brzy uvědomí nevýhody umístění a nedostatku možností vyžití.

*21. Černošice – Fröhlichova letní vila**,** Jan Kotěra, propojení s exteriérem zahrady, vlivy tradiční české lidové tvorby*

22. Černošice – Kratochvílova vila od Jana Kotěry (1908-9)

II. II. KRAJINA A MĚSTO – rozrůstající se, nebo mizející periferie?

V kapitole výše jsem psala především o rozrůstající se periferie a různých nových předměstích, které čím dál více zasahují do krajinného prostředí. Úplně na začátku jsem se ale také zmiňovala o větší výstavbě skladišť a logistických parků. I toto má samozřejmě obrovský vliv na životní prostředí a krajinu kolem tyto stavby devastují snad ještě více, než kdyby se rozšířila městská periferie.

23. Sklady, Praha Jirny

Budovy, jako sklady, zaberou ohromné množství okolní plochy, nemluvě o tom, že se musí kromě samotné stavby počítat i s tím, že bude muset nově vzniknout dopravní infrastruktura, která rovněž bude zabírat velkou část plochy. Ke skladům a logistickým prakům totiž nestačí přivést pouze nějakou silničku, ale musí se brát v úvahu i to, že zde denně bude proudit množství aut, ale především kamionů, které logicky musí mít dost prostoru pro pohyb a následné parkování, vykládání zboží atd.

24. Logistický park, Horní Počernice

Mohla bych zde odcitovat poměrně alarmující zprávu ministerstva životního prostředí z jednoho článku z roku 2013: *„V letech 2000–2013 se zvýšil rozsah zastavěných a ostatních ploch o 3,5 procenta (28,7 tisíc hektarů) a ty tak překročily už 10 procent území republiky.“* V článku se následně psalo i o tom, že přes všechna negativa, kterých je více než pozitiv, mají investoři stále zájem o další stavby tohoto typu: *„Jen loni bylo podle zprávy zabráno 2,9 tisíce hektarů orné půdy. V přepočtu na jeden den se v ČR zastaví nebo rozhodne o zastavění plocha odpovídající zhruba dvou fotbalovým hřištím.“*[10] Je dost smutné, že místo, co bychom přestali dovážet potraviny ze zahraničí, a byli soběstační, a tím pádem ani nepotřebovali tolik skladů a překladišť, si raději zemi těmito budovami zastavíme a zničíme tak poměrně nenávratně okolní krajinu.

Kromě samotného ubírání místa má ale stavba takové architektury vliv i na další věci. Tyto sklady a parky se totiž většinou staví, jak už je výše zmíněno, na zemědělské půdě. Narušením tohoto prostoru pak dochází k fragmentaci krajiny a to ohrožuje živočichy, protože mají mnohem menší možnost migrovat po okolí a rozmnožovat se, nehledě na to, že se zvyšuje riziko usmrcení dopravním prostředkem z důvodu přibývání počtu nových silnic.

Rovněž to má ohromný dopad na půdu. Na zbylých plochách orné půdy dochází k erozi, protože se zde neprovádí žádná systematická ochrana, která by omezovala její ničení. Například větrné erozi lze částečně zabránit tak, že by se kolem polí stavěly různé větrolamy, které mohou být samozřejmě i v podobě stromů. Rostliny a stromy kolem polí by také mohly navíc lépe zpevnit svými kořeny okraje, což je rovněž žádoucí pro udržování lepší kvality. Toto by ale bylo nevítané z důvodů, že rozrůstající se vegetace kolem polí by narušovala okolní silnice, které ovšem také mají velký vliv na ničení půdy - *„Zejména stavba silnic a železničních tratí narušuje přirozenou říční síť a voda stékající po vozovce se dostává do míst, kam by normálně neproudila a takto zvyšuje působící erozi.“*[11] Aby tedy auta neměla odřené laky od větví, aby se nemusely vynakládat peníze na

25. Eroze – takto dnes vypadá většina polí za Prahou

[10] Www.novinky.cz. *Novinky* [online]. 2013 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://www.novinky.cz/domaci/353989-z-ceska-se-stava-betonova-placka.html

[11] Cs.wikipedia.org. *Wikipedie: Otevřená encyklopedie* [online]. 2013 [cit. 2015-02-16]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Eroze

udržování této vegetace apod., se ale bohužel na takových místech tímto způsobem půda nechrání. Nebudu už ale zabíhat do větších detailů, toto jsem uvedla pouze jako jeden z příkladů toho, jak velký vliv může mít jedna taková stavba na přírodu kolem, a co všechno ovlivňuje.

V této kapitole se tedy ukazuje, že kromě stavby nových čtvrtí s rodinnými domky, má ještě fatálnější vliv na okolní krajinu a přírodu stavba různých skladů. To, že je dnes již deset procent rozlohy naší malé České republiky vybetonováno podobnou architekturou, je podle mě opravdu alarmující a smutné. Otázkou ale zůstává, zda-li prozřou i investoři a stavba bude pokračovat, a jestli se vůbec v dnešní době staví taková architektura, která by se do přírody takto nešetrně nevkrádala, ale naopak zdůrazňovala genia loci tak, jak o tom mluví Schulz s Cílkem?

III. SOUČASNÁ ARCHITEKTURA VE SPOJENÍ S PŘÍRODOU?

V této kapitole se budu snažit hledat takovou architekturu a projekty, které respektují výše zmíněné předpoklady pro utváření dobrého místa, které respektují krajinný ráz a krajinu nebudou ničit a devastovat ji, jako je tomu například u satelitních městeček, ale budou ji dotvářet.

I když minulá kapitola nepůsobila příliš optimisticky a může to vypadat tak, že dnes už je vše ztraceno, že lidé už ztratili cit, že dnes jde jenom o zisk a ne o krásu a utváření dobrého místa, rozhodně si nemyslím, že je to tak ve všech případech. Pokusím se tedy nalézt několik případů, které by mohly být inspirací pro následující developery, architekty, stavitele aj., jak lze zacházet nejen s přírodou, ale i s náladou Čech. Sklady, logistické parky a bezpohlavní příměstské čtvrtě přeci nejsou tím jediným, co se dnes staví. I dnes můžeme na některých místech nalézat velmi inovativní, originální a zároveň respektující projekty, které nekorespondují s velmi omílanými pojmy, jako je ztráta místa a identity (které naopak dokonale popisují místa z minulé kapitoly).

Stavby, co dneska vznikají, možná nepůsobí tak, jako nějaká chaloupka na vsi, ale dnes není třeba vytvářet místa jako před sto lety. Zamyslíme-li se nad určitými typy staveb, které my dnes obdivujeme, jezdíme se na ně dívat do skanzenů, líbí se nám jejich útulnost, idylično, připadají nám romantické, musíme si uvědomit, že za sebou skrývají těžký život plný dřiny a často úmornosti. Stačí se tedy podle mě jen inspirovat a pochopit určité principy, podle kterých stavby vznikaly.

Doba se mění a s ní i věci, co vznikají, což je dobře, protože je důležité, aby dnešní architektura neustrnula a byla dobrým odrazem naší doby. Je podstatné, abychom nezapomínali na to, co bylo v naší zemi po staletí tradicí, z čeho architektura vycházela, proč vznikala tak, jak vznikala a proč vypadá tak, jak ji můžeme dnes vidět. Nejdůležitější je tedy podle mě opět to, aby stavby respektovaly charakter země a nesnažily se být něčím, čím nejsou.

Domy, ve kterých lidé bydlí, by neměly poskytovat jenom úkryt, ale měly by být přívětivé pro každodenní žití. Není tedy podstatné jen to, jak bude stavba vypadat, ale jak bude vypadat i její okolí. Veřejný prostor je přeci neméně důležitým faktorem pro utváření dobrého místa, a i proto satelitní městečka tak pokulhávají, tam okolní prostor předurčuje člověka pouze k tomu, aby se choulil na svém pozemku, neumožňuje mu výběr možností pro vyžití. Silnice a chodníky by neměly být situované pouze jako dopravní koridor a domy osamoceně stát na poli mezi dalšími podobnými stavbami bez charakteru, postavenými pouze za účelem jakési vizitky, vizitky stylu života, který je určován tím, kolik máme bazénů a aut. Petr Kratochvíl ve

své publikaci o současné architektuře tato místa trefně nazval jako ,,ghetto´´ bohatých. Kromě okolí je ale důležité i to, aby stavba byla funkční, protože i to jí vlastně dělá krásnou. Pokud bude dům vyhovovat tomu, co potřebujeme, a nebude plný nepotřebných věcí a místností, pak bude na nás, ale i na ostatní působit dobře.

Naštěstí dnes stále existují projekty, které respektují výše uvedené aspekty a které nejsou jenom ghettem bohatých. Existují projekty, které pracují s veřejným prostorem, dotváří ho, popřípadě citlivě přetvářejí a zároveň i vytvářejí přívětivá a dobrá místa pro žití, ne jenom bydlení. I dnes jsou naštěstí místa, která jsou pozitivním odrazem doby, neodrážejí pouze shon a uspěchanost a touhu po něčem (zdánlivě) lepším.

III.I. Konflikt mezi starým a novým?

Na začátek této kapitoly by se asi hodilo začít nejlépe zkoumáním vztahů staré a nové architektury a uvedením příkladů, které pouze nedevastují, ale s původními stavbami citlivě zacházejí. Nemalou část své práce jsem totiž věnovala rozboru právě starší architektury, na které jsem se snažila charakterizovat, co místo utváří dobrým pro žití a jaké jsou obecné charakteristiky vyváženého prostoru, respektujícího okolní přírodu. Proto je podle mě dobré začít právě s ,,konfliktem´´ mezi starým a novým.

Jak se uvádí v publikaci o současné české architektuře - *,,Zrod moderní architektury i památkové ochrany spolu souvisejí. ´´*[12] Tento fakt není nijak zarážející. Se zrodem moderní architektury totiž nezřídka souviselo i bourání té staré, postupné nahrazování, či přestavby. Přestavba a vytváření zcela nových staveb sice může být pro někoho spojena s něčím pozitivním, pokrokovým, ale pro některé to může být naopak spojeno s něčím nostalgickým, se ztrátou, s rozchodem tradicí, někdy až se ztrátou stability v tak často se měnícím a rychle plynoucím světě.

Vytvořily se tak poměrně silné protipóly. Jedni se snaží starou architekturu chránit, jiní to vidí opačně. Například architekt Roman Koucký tvrdí, že jednostranná ochrana historického centra Prahy zastavila její přirozený vývoj, ze starých domů se vytvářejí jen jakési kulisy pro turisty a Praze chybí nová, kvalitní architektura a památkáři shledávají za podstatné pouze stáří stavby. Tvrdí, že: *„Praha dosud není schopna považovat kvalitní architekturu za svoji největší hodnotu. A nejde jen o architekturu historickou, ale zejména o architekturu současnou*

[12] KRATOCHVÍL, Petr. *Současná česká architektura a její témata*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2011, s. 28. ISBN 978-80-7432-110-8.

a budoucí, pro kterou musíme vytvořit ideální podmínky. ´´[13] Tento názor, ale i názory podobné jsou jistě v něčem oprávněné, ale pravdu je podle mě nutné hledat někde mezi. Nelze z Prahy dělat skanzen, tak, jak si to představují zase nějací památkáři, nelze ale podle mě ani nějak radikálně bourat a stavět ultra moderní budovy, zvláště ne v jejím historickém jádru. Pro Prahu je podle mě důležité zachování určitých aspektů, mezi které patří i to, že se zde nachází poměrně dost dochovaných staveb z různých ér její existence, které spolu navíc velmi dobře korespondují.

Takovým kompromisem, který poměrně výrazně nenarušuje okolní zástavbu, zároveň je však poměrně okázalým, je například palác Euro na Václavském, ale i další budovy, které se zde nacházejí a které uvedu níže.

26. Palác Euro - Petr Malinský, Richard Doležal, Martin Kotík, 1999 – 2002

Díky celoskleněnému obalu se stavba stává jakoby transparentní, odrážejí se na ní okolní budovy, ale i obloha. Stavba tak nepůsobí i přes její výšku těžkopádně a horní římsa, který je protažená jakoby do tvaru věže poměrně dobře koresponduje s vedlejší budovou, ač ta je přece jen o poznání menší. Palác zároveň dobře zapadá i díky jeho ,,sousedům´´ v podobě dvou funkcionalistických staveb, Lindtova a Baťova domu.

Jako dobrý příklad toho, že i v centru Prahy se dá vytvořit a citlivě umístit moderní architektura, bych mohla uvést ještě například hotel Josef od Evy Jiřičné u Václavského náměstí. Ten podle mě velmi dobře zapadá mezi okolní budovy. Na jednu stranu se na první pohled až ztrácí, je jakoby nenápadný, příliš nevyčnívající oproti okolním stavbám, zároveň je ale na druhý pohled velmi osvěžujícím elementem. Stříšky nad okny vrhají zajímavé stíny a fasáda domu tak vypadá až reliéfně, zároveň plní funkci stínidel. Navenek dům působí velmi elegantně, neoplývá zbytečnými detaily, hra stínů zde bohatě postačí. Zajímavá řešení a skvělý design se naplno projevují teprve až v interiérech budovy.

27. Hotel Josef, 2002

Další, zcela novou a krásnou architekturou, která krásně zapadá do okolního prostoru místa, je Národní technická knihovna v Dejvicích z roku 2009 (výstavba probíhala od roku 2001). Stavba opět dokazuje, jak se v Praze krásně mohou setkávat různorodé struktury. Knihovna tvoří výrazné ohnisko celého areálu univerzit, ale zároveň dobře zapadá, protože nepřevyšuje okolní budovy výškou, ani objemem. Zároveň ale krásně kontrastuje geometrickým budovám kolem svou příjemnou zaobleností, hladkostí a splývavostí. Stavba je zároveň jakousi paralelou kruhovému Vítěznému náměstí. Uvnitř na první pohled chladný interiér z pohledového betonu oživují vtipné kresby Dana Perjovschie. Budovou navíc může krásně proplouvat okolní ruch, protože je zde umístěna

28. NTK – Roman Brychta, Adam Halíř, Ondřej Hofmeister, Petr Lešek (Projektil Architekti)

[13] Iprpraha: Institu plánování a rozvoje hlavního města Prahy. *Www.iprpraha.cz* [online]. 2012 [cit. 2015-03-04]. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/clanek/114/roman-koucky-praze-chybi-kvalitni-architektura

také kavárna, výstavní prostor, městská knihovna atd. Návštěva této stavby má tedy smysl i pro lidi, co zrovna nestudují technické obory a nehledají odbornou literaturu.

Jako další příklady inovativního řešení začlenění moderní architektury mezi tu starou bych mohla uvést například rezidenci Kollárova v Karlíně. Projekt byl uskutečněn jako obnova po rozsáhlých povodních, návrh byl proveden v roce 2003, realizace proběhla roku 2005. Domy nepřevyšují okolní zástavbu, proto celkový prostor v tomto ohledu nijak nenarušují. Navazují na objekt, který byl vystavěný koncem 19. století a originálním způsobem ho dotváří. Fasády objektu směrem k parku jsou prosklené, aby byly propojeny s okolním prostorem. Vztah k parku je podpořený také vytažením dvou horních podlaží za hranici pozemku, díky čemuž se vytváří v podstatě velký, dynamický arkýř. Dovnitř se lze dostat skrze dvůr původního objektu a střecha přilehlé garáže slouží jako zahrada, prostor je tedy maximálně využit.

29. Rezidence Kollárova

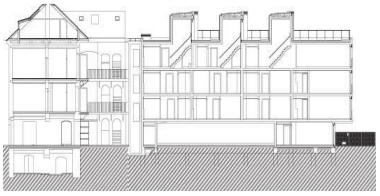

30. Rezidence Kollárova - Jaroslav Šafera, Oldřich Hájek

Dnes se ale v centru již v ,,hotové´´ zástavbě spíše využívá dostaveb a přestaveb, než toho, že by se stavěly celé nové objekty, jako je tomu například ve výše uvedené rezidenci v Karlíně (kde šlo ale o výstavbu v poničených oblastech po povodni).

To se může provádět mnoha rozličnými způsoby. Mezi přestavěnou architekturu, která úplně nesplňuje společensko-kulturní funkci, ale spíše komerční, patří například Palladium, kdy se zanechala v podstatě pouze fasáda a vnitřek je zcela nový, pomineme-li až ubohé, ztracené a zaprášené fragmenty z vykopávek, kolem kterých lidé jen nevšímavě prochází. Je jasné, že tento projekt byl prvotně určen pouze pro podporu masové turistiky. Stavba jako Palladium podle mě činní z města onen ,,skanzen´´, který tak kritizuje Roman Koucký, taková architektura totiž ztrácí svůj původní význam a stává se jen pouhou kulisou.

Mezi zdařilé projekty bych mohla uvést jako příklad dostaveb například palác Langhas ve Vodičkově ulici od Ladislava Lábuse. Objekt byl dokonce vyhlášen Stavbou roku 2003. Čelní fasáda je zde plně zachována a nad ní se tyčí originální nástavba, která je navržena jako otevřená prostorová struktura chráněná žaluziemi v barvách hezky korespondujících s palácem. Podobná barva se totiž objevuje například na okenních římsách. Jak se píše i na webu Archiweb, podobu paláce Langhas výrazně ovlivnila skutečnost *,, že u této stavby nešlo pouze o profesionální investování finančních prostředků s krátkodobým efektem, ale o dlouhodobě cílený záměr v individuální i společenské rovině. ´´* [14]

31. Palác Langhas, 2002

[14] Archiweb. *Www.archiweb.cz* [online]. 2007 [cit. 2015-03-05]. Dostupné z: http://www.archiweb.cz/buildings.php?action=show&id=559&type=15

O podobný typ dostavby se jedná například také na Praze 1 na Staré Celnici, kde je však nástavba o poznání viditelnější a nápadná, než u paláce Langhas. Přesto mám pocit, že ani zde není okolí zástavba a celkové prostředí včetně stavby nijak narušeno (narušeno v tom špatném slova smyslu). V tomto projektu nešlo o skrývání moderní přestavby, ale naopak o její ukázání, ovšem s respektem ke stávajícímu charakteru původního domu. Ač je nadstavba velmi výraznou dominantou, tak díky jejímu transparentnímu charakteru působí lehce a vzdušně.

32. Stará Celnice - Martin Krupauer, Jiří Střítecký (Ateliér 8000), 2001

S výčtem podobných příkladů bych mohla dál a dál pokračovat. Zaměřila jsem se především na Prahu, ale samozřejmě nejen zde se dají nalézt vynikající projekty respektující staré, a okázale předvádějící moderní.

33. Arcidiecézní muzeum

Ve stručnosti bych mohla uvést například rekonstrukci Arcidiecézního muzea v komplexu Přemyslovského hradu v Olomouci od ateliéru HŠH z roku 2006, kdy je využit dnes poměrně oblíbený pohledový beton. Překrásné skloubení starých prostorů s novou přestavbou vytváří doslova magické prostory (podobně tomu je například u jedné z nejoceňovanějších staveb 20. století, kdy se z barokního pivovaru v Lounech stal úžasný výstavní prostor díky architektovi Emilovi Přikrylovi).

34. Rekonstrukce v areálu zámku Litomyšl, 2006

Mezi další příklady projektů, které velmi citlivě doplňují staré stavby, nesmíme zapomenout uvést něco z tvorby architekta Josefa Pleskota, který je v tomto ohledu podle mě velmi úspěšný. Například v areálu zámku Litomyšl rekonstruoval historický pivovar, jenž přetvořil v ubytovací a konferenční centrum YMCA. Pleskot se nechal inspirovat specifickou atmosférou a vytvořil tak krásný soulad mezi původním a novým, využil přitom jak tradiční materiály, tak soudobé a výsledná souhra je opravdu zdařilá.

35. Palác Omega – Ladislav Kuba, Tomáš Pilař, 2001 - 2005

Jako další projekt, tentokrát takový, který nedotváří starou architekturu, ale je zcela novým a včleňuje se do staré zástavby, je například poměrně dost výrazná stavba obchodního centra Omega v Brně. Tento dům má přímo zářící skleněné průčelí, které nelze přehlédnout, nicméně svou výškou nepřerušuje sestupnou kontinuitu řady domů lemujících náměstí a do celkového prostoru dobře zapadá. Zvláště večer je moderní fasáda zajímavým oživujícím prvkem, ač je pro mnohé dům přeci jenom svým vzezřením dosti kontroverzní. Je pravda, že tento projekt spíše než tradici uznává moderní věk a jeho nesčetné možnosti.

S výčtem podobných projektů bych mohla dále pokračovat, protože je jich naštěstí poměrně mnoho. Někdy jsou nenápadné, jindy zase dominantní, ale spojuje je jedno a to, že dokazují, že i dnes se dá dobře propojit staré, chceme-li historické s novým a moderním.

III. II. I současná výstavba může být zdařilá

Jak již název naznačuje, je patrné, čím se chci v této kapitole zabývat. V kapitolách předešlých, kde jsem se věnovala problému rozrůstající se periferie v podobě satelitních městeček, jsem možná situaci dovedla do poněkud bezvýchodného a depresivního stavu. Jistě nejenom já někdy doslova trpím při pohledu na podobná a zničená místa. Jak už se ale ukázalo v předešlé kapitole, i dnes vzniká mnohdy velmi kvalitní architektura, která stojí za ocenění a obdiv.

Na následujících řádkách se tedy pokusím rozebrat situaci ohledně vznikajících, nebo vzniklých bytových projektů. Zkusím je uvést v lepším světle než v minulých kapitolách a rovněž se v souvislosti s tím se pokusím uvést příklady i velmi pozitivních projektů, které dobře korespondují s okolním prostorem, respektují charakter místa a neničí veřejný prostor, ale naopak jsou do něj velmi citlivě a inovativně včleněny.

I v této kapitole bych se s výčtem příkladů a ukázek navrátila k Josefu Pleskotovi. V minulé kapitole to bylo proto, že dokáže velmi dobře skloubit nové se starým, v této kapitole s ním začnu z důvodu, že kromě tohoto považuje za důležité rehabilitaci veřejného prostoru, jinými slovy propojování veřejného prostoru a jeho úpravy s okolní architekturou. Jak sám říká: *,,Charakter veřejného prostoru utvářejí nejen pozemky, které jsou v majetku obce, měst, nebo státu, ale i okna, fasády domů, které projektujeme. To jsou ty plochy nasvislo, které patří veřejnému prostoru, to nejsou plochy privátní, to jsou de facto plochy veřejné, ty vytvářejí příznivou nebo nepříznivou atmosféru veřejných prostranství. ´´*[15]

Myslím, že zde není potřeba dalších vysvětlení. Jako velké negativum v kapitole o nové zástavbě na okrajích měst jsme totiž shledali práci (nebo spíš nulovou práci) s okolím, naopak jeho devastaci a rovněž vyplynulo, že pouze krásný dům nestačí pro utvoření dobrého místa pro žití, ale nutný je i ,,krásný´´ prostor kolem. Slovo krása jsem dala do uvozovek, protože to je relativní pojem, nicméně jsem tím chtěla říct, že když nebudeme dobře zacházet s okolím a vycházet z jeho dispozic, těžko se podaří vytvořit harmonický prostor, kde jedno nebude rušit druhé a toho si je velmi dobře vědom právě Josef Pleskot. Kromě něj se navrátím opět i k Litomyšli, protože myslím, že ta už je s ním dnes neodmyslitelně spjata. Jako příklad zde uvedu místní bytový komplex u nemocnice. Na projektu bytového komplexu se nepodílel jenom Josef Pleskot, ale i další z ateliéru AP a architektonická kancelář Rudiš-Rudiš.

36. Domy A2, A3 – Josef Pleskot, Radek Lampa, Filip Tittelbach, dům A5 (vpravo) - Josef Pleskot, Zdeněk Rudolf, Jiří Trčka, Veronika Vašková-Škardová, 2002

[15] KRATOCHVÍL, Petr. *Rozhovory s architekty 01: [Masák, Pleskot, Lábus, Pelčák, Eisler, Fiala, Hrůša, Malinský, Střítecký]*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2004, s. 10. ISBN 8090325769.

Obytný soubor nicméně tvoří ucelenou skupinu, která vznikla logickým naplněním představ předem dobře promyšleného urbanistického záměru.

37. Vstup do bytů přes

Na domech A2, A3 a A5, na nichž se podílel Josef Pleskot, je dobře vidět jeho záměr, aby prostředí podněcovalo a umožňovalo mezilidskou komunikaci. Domy jsou pavlačové a právě pavlače jsou místem, kde se setkává veřejný prostor s prostorem soukromým, chceme-li rodinným. Pavlač je tedy jakýmsi meziprostorem, kde se vždy utvářely sousedské vztahy. Byty prvních dvou domů mají na jižní straně terasy, lodžie nebo zahrádky, kde je možné se vizuálně s okolním prostorem propojovat. Na domu A5 se terasy nacházejí na východní straně domu a rovněž nabízejí kryté stání pro auta majitelů, jak je to dobře vidět na obrázku výše.

Vnitřní prostory se otvírají do jakýchsi malých dvorečků, na nichž jsou vysázeny stromky, je zde možné zaparkovat a prostor rovněž nabízí a skýtá další možnosti pro setkávání v polo veřejném prostoru. Celkový komplex je tedy velmi životaschopným, dobře zapadajícím do okolního prostoru a dobře korespondujícím s okolní zástavbou.

Jako dalším zajímavým projektem se zdá být nová obytná část s obchodním centrem v Černošicích-Vráži (2010). Autoři jsou architekti z ateliéru Šafer Hájek. Tento projekt je podle mě dobrou ukázkou toho, že i dnes se dá vytvořit dobře fungující prostor s městskými atributy, ne jenom izolovaná ,,noclehárna´´.

38. Vizualizace projektu Centrum Vráž, celkový pohled

Projekt v sobě totiž nezahrnuje jen byty, ale i komerční prostory, kde se nachází různé obchody a v neposlední řadě zahrnuje i náměstí, protože co je lepším prostorem pro setkávání, než právě náměstí, lemované obchody a kavárnami? Zde se navíc nebudou setkávat jenom lidé z nově vzniklých bytů, ale i lidé, kteří zde nebydlí, ale přišli sem například nakoupit.

39. Současná podoba, pohled na náměstí

Náměstí má obdélníkový tvar, přičemž je podélně ohraničeno obytnými domky a na okrajích dvěma komerčními budovami. Protější strana je definovaná nově vysazeným stromořadím. Celý komplex je dobře dostupný, vymezují ho okolní silnice, po kterých je možné se sem dostat jak autem, tak autobusem. Místo tedy není izolované, ale dobře propojené s okolím.

V kapitolách výše byla ale řeč i o rodinných domech, ne jenom celých čtvrtích. I u nich byl problém, stejně jako u nových bytových kolonií, že většinou příliš nezapadají do okolního prostoru a vyrůstají jako ,,houby po dešti´´ na mnohdy odlehlých místech, bez návaznosti na okolní prostor, popřípadě již vystavěnou architekturu. Proto se pokusím ukázat projekty

týkající se právě rodinných domů, které jsou zdařilejší než ty, o kterých jsem zde už psala.

I zde se mohu vrátit k jednomu z architektů, o kterém jsem už mluvila, a tím je Ladislav Lábus. Zrovna on je autorem několika rodinných vilek a domů. Já jsem z nich vybrala jeden, který je podle mě velmi zdařilý. Tím je dům v Nespekách u Benešova. Právě Nespeky byly za první republiky, podobně jako již zmíněné Černošice, oblíbeným letoviskem Pražanů. I tady se nacházejí vily od známých architektů, jako je například Jaroslav Fragner a Lábus podle mě pokračuje v linii zajímavých a citlivě umístěných staveb.

Vila v Nespekách – Ladislav Lábus (spolupracoval Marek Nábělek), 2008, celkový pohled

Dům je umístěn rovnoběžně s linií silnice a je tedy horizontálně řešen, a tak umožňuje ze všech místností dobré vizuální propojení se zahradou, která je v Nespekách typickým aspektem okolní zástavby. Propojení se zahradou umocňuje i množství prosklených stěn, takže člověk má mnohdy pocit, jako by byl venku a ne uvnitř. Propojení s okolím ale umocňuje i využití přírodních materiálů, jako je dřevo, režné cihelné zdivo, nebo přírodní štukové omítky.

40. Vila v Nespekách, krásné propojení s prostorem a přírodou

Jako další příklad bych mohla uvést Stanislava Fialu a jeho rodinnou vilu ve Zdiměřicích z roku 2004. Na projektu spolupracoval i s dalšími architekty - Milanem Bulvou a Danielou Polubědovovou. I tento dům v sobě skrývá mnoho organických prvků a krásně se propojuje se zahradou. Můžeme zde nalézt například panely propletené vrbovým proutím, propouštějícím světlo s úžasnou stínohrou, které se dají dle libosti zatahovat. Tím vznikne jakási venkovní místnost pod dřevěnou pergolou a interiér s exteriérem tak doslova prorůstají. Rovněž i zde je použito efektu, kdy díky velké části prosklené plochy okolní prostor proniká dovnitř.

41. Vila ve Zdiměřicích, pohled zevnitř na krásně propojenou zahradu s interiérem

Posledního bych uvedla Martina Rajniše, protože pro něj je využití přírodních materiálů velmi důležité, je to pro něj způsob, jak se v architektuře navrátit k přirozenosti a i přirozenost je podle mě cesta k tomu, aby stavby dobře splývaly s okolím a nenarušovaly okolní přírodu. Sám Rajniš se k tomu vyjadřuje takto: ,,*Přírodní materiály jsou nám blízké, - dřevo, kámen, sklo, voda, země, hlína. Jsou nám bližší, než materiály více zpracované. Stárnou přirozeně, jako člověk, jako příroda, a přirozená architektura je na nich postavena.´´*[16] Jeho projekty hodně ovlivnilo i to, že procestoval země třetího světa, kde je stavění věcí intuice a tradice, tak, jak tomu bylo dříve i u nás například u lidové architektury.

[16] Irena FIALOVÁ, Jana TICHÁ. *Martin Rajniš*. Praha: Zlatý řez, 2008, s. 49. ISBN 978-80-87068-02-1.

Rajniš často ve svých projektech, mezi které patří například i rozhledny, využívá principu složených hromad dříví, přičemž prkna na sebe kolmo klade, často bez pevných spojů a stahuje je k zemi ocelovými lany. Takto vytvořil například stodolu v Maxově. Tu stavěl z prken určených k sušení, tzn., že se dá kdykoliv rozebrat a dřevo se dá použít. Na stejném principu vystavěl například i lesovnu kousek od města Písek, poštovnu na Sněžce a nebo obyvatelný dům v Hráni u Slavonic, který vznikl vložením prosklených stěn do dřevěné konstrukce. Jeho architektura má díky jednoduchosti a využití přírodních materiálů minimální dopad na narušení přírody.

42. Martin Rajniš – Stodola v Maxově (2004), Lesovna (2010), Poštovna (2008)

I v této kapitole bych s výčtem mohla nadále pokračovat, projektů je ale opravdu mnoho, proto se už posunu k další a poslední části kapitoly o moderní architektuře, kterou věnuji Praze.

III. II. I. I současná výstavba může být zdařilá – pražské projekty

Nyní se zaměřím opět na Prahu, jelikož i ta je místem, které mě zajímá a ani zde se pochopitelně nelze vyhnout nové zástavbě. Opět nabídnu několik příkladů, které dokazují, že i ve velkém městě, jako Praha, s rozvinutou zástavbou, se dají vymyslet projekty zajímavých bytových komplexů, které dobře zapadají do stávající podoby města.

Mezi zdařilé projekty patří například obytný soubor Na Krutci, který se realizoval v letech 2005-2008 (v témže roce postoupil do druhého kola v soutěži Stavba roku). Pozemek leží na pomezí mezi městskou zástavbou a volnou přírodou. Nacházejí se zde bytové domy a řadové rodinné domy, ale součástí areálu je i sportovní hala, hřiště pro tenis a míčové hry, nebo pobytová louka s dětským hřištěm.

43.Obytný soubor Na Krutci – Ladislav Kuba, Tomáš Pilař, ateliér D.R.N.H., Petr bouřil, Martin Rudiš

Rozmístění domů je podřízeno plasticitě terénu, v tomto případě svažité stráni a zeleň se tak stává součástí prostoru. Domy se rovněž postavily i z dřevěných materiálů, nebo režných cihel, nebo pohledového betonu, aby do okolní přírody lépe zapadaly. Jako kontrast k přírodním materiálům je na částech některých domů použita hladká omítka, obklad z dřevěných a cementotřískových desek nebo lame. Stavby nejsou nijak rozděleny žádnými ploty (kromě jednotlivých zahrádek), tudíž kolem nich plyne okolní zeleň a vše se propojuje v příjemný celek, který je průchozí a transparentní.

44. Interiér jednoho z bytů

Mezi další zajímavé projekty patří vilové domy na Praze 6 Na Hanspaulce. Projekt reaguje na okolní starší vily, které sloužily pro vícegenerační bydlení, a to jak vzhledem, tak funkcí, protože domy díky svému uspořádání evokují podobné bydlení jako v rodinném domě. Podobnost s okolní zástavbou připomíná i oplocení (kdy jsou mezi zděnými pilíři proložená dřevěná prkna), které je v této části typické. Okna do ulic mají běžné rozměry, ač jsou z venku vzhledově dynamicky umístěna, zatímco z druhé strany se objevují velkoryse dimenzovaná okna a lodžie, které umožňují krásný výhled na Pražský hrad.

45. Vily Hanspaulka – Ladislav Lábus, Norbert Schmidt, Tomáš Balej,Marek Nábělek, Martina Novotná. 2006-09

Jako alternativa satelitních měst byl také navržen ojedinělý projekt zhruba pro 400 obyvatel, který vyprojektoval již výše uvedený Martin Rajniš. Domy se měly nacházet za Černým Mostem. V první etapě by mělo vyrůst čtyřicet sedm „ekovil“, dvacet čtyři řadových domů, jedenáct rodinných domů a dva objekty se sedmnácti byty. Dále by měla proběhnout i revitalizace přilehlých rybníků (jeden rybník by měl být využit pro chov ryb a druhý pro rekreaci) a pamatováno je i na prostory pro služby, jako restaurace, obchůdky atp.

46. Projekt Tejnický dvůr – Martin Rajniš, stavební společnost PSJ, celkový pohled, Staré město, ,,ekovila´´

I zde Rajniš vycházel z myšlenky, že člověk je na přírodu zvyklý po tisíce let a má k ní hluboce zakořeněný vztah. Celé městečko tedy mělo být zasazeno do parku, který by tvořily jak existující vzrostlé stromy, tak i nově zasazené. Rovněž okolní povrchy neměly být tvořeny asfaltem, ale přírodními materiály, například žulovou dlažbou, stejně jako všechny domy, kde by se hojně využilo dřevo, jako typický materiál rajnišovy tvorby. Celý projekt by měl být navíc umístěn v již dříve obydlené oblasti a je navržen tak, aby z historie místa vycházel. V plánu tedy bylo i ponechání některých původních staveb, jako například špejcharu, mlýnu a statku. Všechny tyto budovy by se zrekonstruovaly a utvořily jakési staré jádro (Rajniš vymyslel pojmenování Staré město). Bohužel poslední informace (z roku 2010) o tomto projektu jsou, že vzhledem k situaci na realitním trhu byla realizace odložena, což je podle mě veliká škoda. Nicméně už jen to, že podobný projekt byl vůbec navrhnut, bychom měli brát jako velké pozitivum.

Na závěr kapitoly jen ve stručnosti zmíním vzniklé rodinné domy a vily, jako v předešlé kapitole. Mohla bych zde jmenovat například znovu Stanislava Fialu a jeho vilu v Nebušicích. Ta vznikla na zahradě osázené jabloněmi a dalšími stromky. Jsou zde proto využity materiály jako dřevo, ze kterého je pergola, která je jakýmsi meziprostorem mezi interiérem a exteriérem. I zde se pracuje s hojně prosklenými stěnami, které rovněž umožňují bližší styk s přírodou. Dům je částečně zahlouben do země kvůli svažitému

47. Vila Nebušice – Stanislav Fiala, Daniela Polubědová, 2001

terénu a zčásti je i porostlý popínavou zelení, tudíž do zahrady krásně zapadá.

Další zajímavá vilka, respektující přírodní aspekty v její blízkosti, se nachází v bývalé zahrádkářské kolonii v Praze-Kunraticích. Autorkami jsou Markéta Cajthamlová a Lenka Brožová. Dům je navržen tak, aby maximálně využil plochu úzké parcely a zároveň respektoval charakter místa. Je obklopen malými záhonky a i zde je využito prosklených stěn. Koncept je doplněn střechou, na níž se rovněž nachází vegetace.

Rodinný dům Praha-Kunratice, 2007-2008

48 .Interiér vily

I v tomto případě bych mohla ve výčtu nadále pokračovat. Nejen v Praze vzniká každoročně mnoho staveb, i od méně známých architektů, které možná nejsou tak rafinované, nebo promyšlené jako ty výše uvedené, ale i mezi nimi se dá nalézt taková architektura, která alespoň výrazně nezasahuje do krajiny a alespoň částečně, ať už materiály nebo umístěním, respektuje charakter místa.

Na závěr bych uvedla snad už jen to, že i dnes lze tedy nalézat stavby, které uznávají okolní prostor a nedevastují přírodu. Mohla bych zde uvést pár zásad, které sestavil Ladislav Žák ve své, dnes v něčem poněkud zastaralé, publikaci Obytná krajina z roku 1947. Některé názory možná dnes nejsou využitelné, ale můžeme tu nalézt také myšlenky, které nejsou na škodu a možná, že kdyby se jimi řídilo více architektů a developerů, nevznikalo by tolik špatných staveb.

Zrovna zásady, které nyní uvedu, by podle mě měly být poplatné i v dnešní době a jak je vidět v textu výše, ne všichni naštěstí na Žáka a jeho principy zapomněli. Patří mezi ně například použití přírodních hmot místního původu, jistá nenápadnost stavby a především její propojení se zelení, schopnost stavby přirozeně stárnout a za nejdůležitější považuji to, že podle Žáka by stavba neměla vzniknout tam, kde jsou jí obětovány krajinné hodnoty, jejichž cena je právě v neporušitelnosti. Na takových místech by podle něj neměla vznikat ani ta sebekrásnější architektura, protože devastace krajiny architekturou bývá dlouhodobě nevratná.

IV. INSPIRACE

Poslední kapitolu teoretické části jsem nazvala jednoduše inspirace. Jak jsem psala na začátku v úvodu, chci se zabývat i umělci, kteří se věnovali zobrazování krajiny. Nechci ale dělat výčet všech krajinářů, chci zmínit jenom některé z těch, kteří mě inspirují v mé vlastní tvorbě, kteří se věnují nebo věnovali podobným motivům, jaké volím často i já. Budu se věnovat převážně umělcům, kteří se věnovali malbě, protože toto vyjádření mi bylo a stále je jedno z nejbližších.

Protože jsem se v kapitolách výše hodně věnovala architektuře ve spojení s přírodou, městu a celkově veřejnému prostoru, v této kapitole se zaměřím především na umělce, kteří se touto problematikou v jejich obrazech také zabývali.

Uvedené příklady by měly doplňovat charakteristiky, které jsem se snažila definovat ohledně genia loci a celkově harmonického prostoru. Už jsme měli možnost ujasnit si, co některá místa dělá tak vyrovnaná a rovněž jsme si ujasnili určité obecné charakteristiky, ale přesto je vidění prostoru u každého umělce jiné a zcela originální. Na těch, které zde uvedu, se ukáže, jak může být vnímání prostoru různorodé, jak si každý člověk, ač zobrazuje stejný, nebo podobný motiv jako někdo jiný, najde na místě něco odlišného, jak z něj cítí jinou atmosféru.

Nebudu zde opisovat životopisy, ale pokusím se spíše popsat to, v čem jsou pro mě uvedení umělci inspirující a proč si vážím jejich tvorby.

IV. I. Městská krajina očima umělců

Nechci zde dělat průřez dějinami umění, konkrétně zobrazováním krajiny od počátků až po současnost. Vyberu pouze takové umělce, kteří mě samotnou něčím ovlivnili, nebo obdivuji jejich práce a samozřejmě vyberu především ty, kteří se zabývají městskou krajinou, tedy propojením architektury, místa a popřípadě také přírody.

Hned na začátek uvedu dva umělce, které jsem zmiňovala v úvodu celé práce. Jsou to *Antonín Chittussi* a *Jakub Schikaneder*.

49. Antonín Chittussi - Lásenický rybník, 1882

Antonín Chittussi, ač je nositelem italského jména, je českého původu. Velký vliv na jeho tvorbu měla návštěva Paříže, kde se oprostil od žánrových motivů, které do té doby byly jeho nejčastěji zobrazovaným tématem. Právě z tohoto období u něj můžeme vidět krásné obrazy s městskou krajinou, i když ne tou pražskou. V Čechách se pak věnoval především krajině jako takové. Zatímco v Paříži ho fascinovaly různé zákoutí jejích uliček, v Čechách se pak věnoval krajinomalbě. Pro

Chittussiho bylo velmi důležité zachycovat nejen krajinu, její reálný obraz, ale především její náladu. Jak dokonale zachytil například atmosféru jihočeské krajiny, která je vidět na prvním obrázku na předchozí stránce. Člověk cítí vlhkost ve vzduchu, slyší jemné žbluňkání vody a poletující hmyz. Na tváři cítí hřejivé sluneční paprsky a lehký vánek, který s sebou nese spadané listí a rozehrává uschlou trávu. Na druhém obrázku zase můžeme cítit ospalost probouzející se přírody, vůni svěže zelených listů a trávy a tušíme krásu dálek, co se skrývají za horizonty. Uslyšíme zpěv ptáků, kteří poletují nad orosenou loukou s čerstvě rozkvetlými květy. Toto je přesně to, proč je Chittussi pro mě tak důležitý. Atmosféra, která vyzařuje z jeho obrazů je inspirující a také pro mě je její zachycení při vytváření mých obrazů vždy důležité, někdy důležitější, než samotná realita.

50. Antonín Chittussi - Údolí Chrudimky, 1887

Jakub Schikaneder je také člověk, který právě atmosféře věnoval velkou pozornost. Kromě toho se na rozdíl od Chittussiho věnuje hlavně Praze, jejím magickým, často potemnělým uličkám. V jeho obrazech je cítit melancholie, která prostupuje celým výjevem od nejmenších detailů až po zvláštní zastřenost a rozechvělost. Schikanedera zde uvádím kromě atmosféričnosti a toho, že se věnoval pražským motivům i kvůli zmíněné melancholii. Zrovna melancholii totiž zažívám dnes i já na místech, které v současnosti pomalu mizí a kterým se budu věnovat v praktické části.

51. Jakub Schikaneder- Tramvaj v pražské ulici, po r.1900

Když už jsem zmínila melancholii, musím zmínit i další dva malíře. Jsou jimi *Jan Bedřich Minařík* a *Václav Jansa*. I u nich je cítit láska k Praze a fascinace různými zákoutími, které dnes už neexistují. Oba se totiž věnovali něčemu mizejícímu, něčemu, co pro ně bylo důležité a cítili proto potřebu místa zachycovat. Na jejich obrazech můžeme vidět kromě jiného například zmizelé židovské ghetto. V podařeném dokumentu České televize, který se věnuje právě Pražské asanaci s názvem *Pátá čtvrť: zmizelé město pražské*, jejich díla doslova ožívají. I zde je dokonale zachycena atmosféra dnes už zmizelé čtvrti. Na rozdíl od Schikanedera ale motivy malířů nejsou tak ponuré, naopak, zvláště u Jansy je z obrazů cítit život, který zde bujel. Zatímco Minaříkovy obrazy jsou přeci jen trochu posmutnělé a je zde cítit blížící se konec, Jansa zachycoval často i lidi, kteří zde žili, ač je zvláštní, že některé postavy jsou průhledné, transparentní. V jeho případě je to dáno hodně technikou, tedy akvarelem, ale pokud se na obrazy díváme dnes, dalo by se to vyložit i tak, že postavy jsou duchové místních obyvatel, kteří toto zvláštní a velmi tajemné místo obývali. I když já se většinou nezabývám jenom městem, ale i přírodními prvky a jejich vzájemným propojením s lidskou civilizací, podobnost spatřuji v tom, že i já zachycuji místa, která nenávratně mizí a také proto jsem zde oba umělce uvedla.

52. Jan Minařík, kolem r.1900

53. Václav Jansa-Masné krámy v Židech,1897

Další malíř, kterého zde představím, se v něčem poutá ke dvěma předchozím. Tímto umělcem je *Antonín Slavíček*. I když je známý především svými krajinomalbami, ve kterých rovněž dokonale zachycuje atmosféru podobně jako Chittussi, i když jiným malířským stylem, věnoval se i Praze a stejně jako Minařík a Jansa, i on zachycoval mimo jiné uličky starého židovského ghetta. Pražská asanace byla dokonce jedním z důvodů, které ho vedly k zachycování městské krajiny. Sám dokonce v roce 1905 napsal: *„Teď chci malovat ty úzké uličky ghetta, než to celé zplundrují slavní konšelé staroměstští. Aby alespoň něco z té vábné klikatiny a architektonických zvláštností zůstalo pro věky, kdy po onom místě - Židovském Městě - nebude ani památky. ´´*[17] Jenom z této citace je patrné, jak i Slavíček cítil marnost a bezmoc ve chvílích, kdy se místa, co maloval, nezadržitelně řítila ke konci.

54. Jan Slavíček - Jatka v páté čtvrti, 1906

Dalším malířem je *Karel Holan*. Jeho jsem uváděla v souvislosti s pražskou periferií. I když se věnoval také motivům z centra Prahy, je znám spíše pro obrazy se sociální tématikou, kterou nalezneme více na periferiích, než v centru města. Zrovna Holan byl pro mě velmi inspirujícím, když jsem vytvářela některé mé starší obrazy, na kterých je zachycena právě periferie, která má vždy zvláštní atmosféru, kterou v centru města, kde je neustále plno lidí, tolik nenajdeme. Periferie je na rozdíl od centra klidnější, tišší a na každém místě odlišná. Odráží se tu dle mého názoru více než jinde životy lidí, které se v ruchu města mohou někdy trochu ztrácet i proto, že zrovna tam míří všichni, kdo chtějí město poznat. Centrum je proto těmto návštěvníkům přizpůsobené a stírají se tu odlišné lidské příběhy. Kromě toho je mi Holan blízký též propojením přírodních aspektů s městem, což k periferii patří.

55. Karel Holan – Pražské zátiší, kolem r.1920

Karlem Holanem bych svůj výčet v této kapitole ukončila. Myslím, že se dostatečně ukázalo, jak různorodě může být Praha viděná, ač někteří umělci vyhledávali dost podobné motivy. I když například Minařík, Jansa nebo Slavíček zachycovali ta samá místa, pohled každého z nich na viděnou realitu není stejný, naopak každý zachycuje pokaždé trochu jiné aspekty z daného prostoru.

IV. II. Vidění městské krajiny v současnosti

V této kapitole, která bude uzavírat teoretickou část, uvedu pár příkladů současných umělců, kteří se rovněž ve své tvorbě věnují městské krajině a v něčem u nich spatřuji podobnost se mnou a s tím, co dělám. I když dnes

[17] Holocaust. *Www2.holocaust.cz* [online]. 2011 [cit. 2015-03-17]. Dostupné z: http://www2.holocaust.cz/cz/resources/ros_chodes/2004/05/slavicek

existují rozličná média, jakými se lze vyjadřovat, já vybrala takové umělce, kteří se, stejně jako já, stále vyjadřují spíše klasickými prostředky.

Jako prvního v krátkosti zmíním *Bohumíra Španiela*, konkrétně spíše jeho rannou část tvorby, kdy se ještě vyjadřoval více realisticky, ne jako později, kdy se stal jeho výtvarný projev velmi expresivním a abstraktním s využitím kombinovaných technik. Podobnost u něj spatřuji v tom, že zpočátku se zajímal rovněž o městskou krajinu, navíc krajinu z jeho rodného města, tedy Náchoda, a okolí, kde vyrůstal. Na obrazech můžeme vidět zájem o různé aspekty městské krajiny. Maloval totiž jak starší architekturu, jako například zde na vyobrazení vedle, tak architekturu novější.

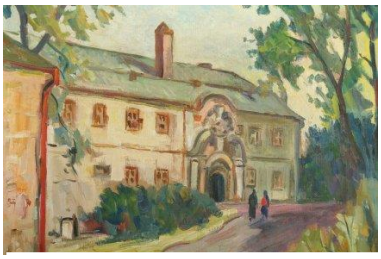

56. Bohumír Španiel- Náchod, severní brána, 1969

Dalšího zmíním *Josefa Bolfa*. I on zachycuje městskou krajinu, která se ale na rozdíl od Španiela stala pro něj ústředním motivem jeho tvorby. Díky umění vyjadřuje své nejniternější pocity, zážitky a vzpomínky z dětství. Jeho vyjádření je velmi expresivní, ponuré, někdy až trochu děsivé a v něčem i melancholické. Díky malbě a kresbě může projevovat pocity, jaké v dětství prožíval v místě svého bydliště, kterým bylo zašedlé, betonové a v té době depresivní sídliště, jehož aspekty můžeme vidět na každém jeho obraze. I když je jeho styl malby, včetně barevného vyjadřování, zcela jiný než ten můj, je mi blízké jeho promítání pocitů z dětství.

57. Josef Bolf-Virginia Creeper, 2011

Posledního uvedu *Jaroslava Valečku.* Stejně jako předchozí umělci, i on vyznává tradiční výtvarná média, jako je malba a kresba. Kromě toho, že se věnuje krajině, do níž promítá pocity a vzpomínky z dětství z Lužických hor, uvádím ho i proto, že jeho život je kromě severních Čech spjat také s Prahou 5, kde od mala studoval a sám dokonce tvrdí, že studia tady v Praze ho nejvíce ovlivnila a nasměrovala ho na uměleckou dráhu. I když se jeho malířský styl od mého liší, je mi podobný v tom, v čem i výše uvedení malíři. Nalezneme u něj totiž stálé návraty do dětství skrze vybírané motivy z Lužických hor, a navíc u něj nalézáme i architekturu ve spojení s přírodou. Architekturu z jeho dětství, na kterou se mu váže spousta vzpomínek.

58. Jaroslav Valečka – Oběšenci, 2011

DIDAKTICKÁ ČÁST

I. ÚVOD

Jak jsem psala na začátku celé práce v úvodu, děti dnes žijí ve zcela jiném světě, než jsem žila já, protože dnes je téměř veškeré dění v jejich životech neodmyslitelně spjato s elektronikou. Není to tak, že dětská hřiště by osiřela a všechny děti hned po škole jely domů, kde se zavřou s počítačem. To by byl trochu extrém i na dnešní dobu, ale jejich pozornost, která se stále více upírá spíše k zábavě, kterou jim bez větší námahy ,,naservíruje´´ nějaký přístroj, je nesporná. Není výjimkou, že dnes člověk vídá děti, které možná sedí někde na trávníku a povídají si, ale často všichni zírají buď do svých, nebo do kamarádových telefonů a nevyužívají okolní podněty, které jim příroda nabízí.

Podobná zábava podle mě dětem ničí představivost, slouží pouze k jednomu účelu, který je ve hrách předem daný, není tedy možné vložit vlastní invenci. Co je další problém, že nějaká hra na mobilu nemůže pomáhat dítěti rozvíjet jeho smysly. Možná si může trénovat reflexy atp., ale nesmíme zapomínat ani na hmat, čich… Není nad to, když si dítě osahá co má kolem sebe, když si přivoní a už jen toto podněcuje jeho představivost, což se podle mě při hře na počítači nemůže stát.

Samozřejmě ale nemůžeme o všech dětech tvrdit, že se věnují pouze elektronické zábavě. Jistě tomu tak není u každého, nicméně si myslím, že v době, kdy se i malým dětem instalují do kočárků tablety, vytížení rodiče raději dětem strkají něco, co je samo zabaví, aniž by se jim museli věnovat a v době, kdy má chytré telefony většina dětí a ten, kdo je nemá, je často vyčleněn z kolektivu. Nesmíme tento fakt brát jako nepodstatný. Asi všichni jsme se s něčím, co jsem zde právě popsala, setkali, a proto jsem navrhla několik výtvarných úkolů, které by měly zmapovat, jaký je dnes vztah dětí ke krajině, jakou mají o ní představu a popřípadě by měly vztah k přírodě prohlubovat.

V dnešní době je podle mě důležité dětem ukázat, že v krajině se nabízí mnoho možných aktivit, které je budou rozvíjet lépe, než jen počítače. Příroda jim nabízí nezaměnitelnou, pravou zkušenost, která rozvíjí všechny smysly. Přírodu totiž můžeme vnímat všemi smysly, i hmatem, nebo chutí, nestačí se jen dívat a poslouchat, protože v krajině je tolik rozličných věcí, které stojí za to prozkoumávat i jinak, než jen pohledem.

Ukazovat dětem krajinu ale nepomůže jen v tom, že ji poznají a zjistí, že je zde spousta možností, jak trávit čas, ale hlavně si k ní mohou utvořit vztah, který je velmi důležitý, protože k něčemu, k čemu mají vztah, se nebudou chovat bezohledně. Je pochopitelné, že ne každá základní škola má možnost, aby při výtvarné výchově děti mohly tvořit venku, zejména

jedná-li se o školy v centru Prahy, ale i v takových místech je podle mě možné přinést do výuky alespoň kus přírody.

Zatímco dříve byla pro děti krajina přirozenou součástí, dnes spousta pražských dětí, které rodiče nikam nevezmou, nemají možnost blíže se s ní seznámit, zvláště, tráví-li čas především zábavou na telefonech a počítačích. Možná, že pokud učitelé nebudou tento fakt přehlížet, pomocí úkolů nabídnou žákům zajímavou alternativu pro trávení volného času. Některé z dětí možná přijdou na to, že s přírodními materiály se dá užít více zábavy než anonymními hrami na počítačích.

Skrze výtvarnou výchovu má podle mě pedagog výbornou příležitost, jak s dětmi v tomto smyslu pracovat. Pocity zažité při tvoření výtvarných prací mohou být pro děti velmi intenzivní, nenásilnou formou může dojít k poznávání přírody. Pokud má škola tu možnost, že děti mohou během vyučovací hodiny vyjít na školní zahradu, nebo někam do přírody, nebo alespoň do parku, mohou dojít k praktickému poznání a zároveň zde mohou i tvořit a díky tomu mohou prohlubovat vztah ke krajině, který bude tímto utužený skrze jejich zážitky a pocity v ní.

II. AKTIVITY

II. I. Přivoňte si k přírodě

Místo a doba trvání

- Školní třída, popř. krajina, pokud je škola v její blízkosti a učitel má možnost vyjít s dětmi ven
- Jedna nebo dvě vyučovací hodiny

Obsah činnosti

- Bližší prozkoumávání přírodnin
- Práce s přírodními materiály
- Vytváření vlastních kompozic na základě smyslového poznání

Cíl činnosti

- Zjistit, co v žácích setkání s přírodními materiály vyvolává, na základě vytvořených prací může pedagog poznat, co v dětech vyvolává setkání s přírodninami, jestli v nich tato zkušenost vzbuzuje negativní, nebo pozitivní pocity, jestli se jim díky ,,pouhé´´ vůni vybaví nějaký zážitek, či nikoliv
- Prohloubení vztahu k přírodě (především v případě, že má možnost učitel s dětmi jít přímo do přírody, kde budou samy děti hledat vhodné materiály), na základě detailnějšího prozkoumání přírody
- Poznání přírody nejen zrakem, ale i dalšími smysly, v tomto případě čichem
- Rozvoj představivosti (pouze na základě vůně by mělo být dítě schopné samostatně promyslet a následně ztvárnit vlastní kompozici)
- Procvičení malby, barevného vyjadřování
- Rozvíjení schopnosti prezentovat vytvořenou práci před ostatními spolužáky

Materiály a pomůcky

- Přírodní materiály (suchá tráva, kůra, jehličí, květiny atd.)
- Čtvrtky, štětce, voda
- Akvarely, tempery, pastely

Popis průběhu

- Jak je uvedeno výše, tak pokud má učitel možnost vyjít s dětmi ven, učiní tak, aby se děti mohly na aktivitě od počátku podílet, což by bylo ideální, protože už samotným ,,ohledáním´´ přírody by se prohluboval vztah dětí a zároveň by krajinu poznávaly z jiné perspektivy, v přírodě budou děti hledat různé materiály, zaměří se

na takové, které mají výraznou a pro ně nezaměnitelnou a charakteristickou čichovou stopu, jako je například jehličí, uschlá tráva atd., něco, pod čím se každému vybaví určitý pocit, nějaká vzpomínka.

- Pokud není možné s dětmi vyjít ven a hledat materiály v přírodě, sežene nějaké přírodniny sám učitel, každé dítě by mělo mít k dispozici alespoň jednu, se kterou bude chtít nejvíce pracovat, a materiály by rovněž měly být čerstvé, aby byla cítit jejich charakteristická vůně, která je pro tuto aktivitu stěžejní
- Po návratu do třídy si každé dítě vybere přírodninu, která je mu nejbližší a chtělo by s ní nadále pracovat, v úvodní části hodiny si učitel sedne s dětmi do kruhu a každé z nich zkráceně řekne, co se mu vybaví, když si k vybranému přírodnímu materiálu přičichne; toto je motivační část, která by děti měla více inspirovat a podnítit je k činnosti
- Následně si každý žák sedne ke svému stolu a měl by zavřít oči a chvíli jenom přivonět ke zvolenému materiálu, věc, která se mu vybaví nejvíce, kterou má nejvíce spojenou s touto vůní by měl následně výtvarně zpracovat, techniku si vybírá na základě toho, která z nich mu nejlépe pomůže ztvárnit jeho myšlenku (např. akvarel – pocit, tempera – konkrétní zážitek); učitel nesmí zapomenout dětem sdělit, že se nemusí jednat o žádný konkrétní zážitek, nemusí zobrazovat žádné konkrétní představy, například pokud si někdo vybaví sebe na prázdninách, jak si hraje na rozkvetlé louce za domem prarodičů, může jít například o zobrazení smyšlené krajiny, která se mu při přivonění vybaví, ale může jít o ztvárnění pouhého pocitu, nebo nálady, kterou v něm vůně vyvolává (obzvlášť v takovém případě je důležitá závěrečná reflexe; nemělo by jít o nic nahodilého, ale přímo o pocit vyvolaný vůní)
- Na závěr by si opět měly všechny děti sednout do kruhu se svými výtvory a každé by mělo popsat, co zobrazilo a proč - proč v něm konkrétní přírodnina a její vůně vyvolala zrovna tento zážitek, nebo pocit a jaký je to pocit, jestli příjemný, nebo naopak

II. II. Zaposlouchej se do krajiny

Místo a doba trvání

- příroda – zahrada, les, louka, park
- jedna vyučovací hodina

Obsah činnosti

- soužití v přírodě
- rozvíjení volných kompozic na základě smyslového poznání, v tomto případě sluchu

Cíl činnosti

- Poznání přírody nejen zrakem, ale i dalšími smysly
- Prohlubování vztahu ke krajině/přírodě, žáci budou muset setrvat na místě a pro utvoření dobré kompozice zaposlouchat se do krajiny, i do těch nejjemnějších zvuků (zpěv ptáků, bzučení hmyzu, šustění větru v korunách stromů, atd.)
- Zjištění, jaký vztah mají žáci ke krajině na základě vytvořených prací, jestli se do zvuků v přírodě opravu zaposlouchali a dokázali v ní setrvat, aby mohli tvořit, nebo jestli jen vytvářeli náhodné kompozice bez většího soustředění
- Procvičování zacházení s barvou, barevného cítění
- Seznámení s abstraktním vyjádřením v umění
- Rozvíjení schopnosti prezentovat vytvořenou práci před ostatními spolužáky

Materiály a pomůcky

- Čtvrtky, štětce, voda
- Akvarely, popř. suché pastely na dotvoření

Popis průběhu

- Učitel vezme žáky ven do přírody, pokud není nikde poblíž les, nebo louka, postačí žáky zavést alespoň na větší zahradu nebo do většího parku
- Na začátku, než začnou žáci samostatně tvořit, učitel by se měl spolu s nimi snažit analyzovat, co všechno kolem slyší, žáci by měli samostatně odpovídat (např., že slyší zpívat kosa, šumění větru, jak pod nohama křupe jehličí, slyší v suchém listí poskakovat ptáky atp.), aby je to motivovalo na nadcházející činnost
- Poté by mělo každé dítě začít samostatně tvořit, najít si místo, jaké mu nejvíce vyhovuje a tam se usadit; před samotnou tvorbou by mělo zavřít oči a zaposlouchat se do okolních zvuků, snažit se tak setrvat a pouze sluchem se snažit poznávat krajinu, mělo by se

snažit analyzovat i ten nejjemnější zvuk a vzduchu si říkat, jakého je původu

- Následně budou žáci na navlhčený papír nanášet barvy dle vlastního uvážení, na každého zvuky v přírodě mohou působit jinak, každého rovněž zaujme jiný zvuk, jiného charakteru; žák by měl vytvářet volnou kompozici pomocí takových tahů, nebo cákanců, nebo rozpitých skvrn, aby to odpovídala tomu, co kolem sebe slyší; každá použitá barva by rovněž měla mít svůj význam
- Na závěr je důležitá reflexe, každý žák by měl v krátkosti před učitelem a spolužáky popsat jeho zážitek a výtvor vytvořený na jeho základě, měl by být schopný vysvětlit, proč využil takovou barevnost a styl malby, jaké měl z tvorby tohoto typu pocity, jak se cítil, když zavřel oči a zaposlouchal se do přírody

II. III. Co skrývají horizonty?

59. Ukázky možných typů krajin na použití v tomto úkolu:

1.Krajina v Českém Švýcarsku

2.Krajina v jižních Čechách

3.Krajina na Vysočině

4.Krajina v Jizerských horách

<u>Místo a doba trvání</u>

- Školní učebna
- Jedna vyučovací hodina

<u>Obsah činnosti</u>

- Vytváření vlastních kompozic na základě imaginace a představě o charakteru krajiny

<u>Cíl činnosti</u>

- Rozvoj imaginace
- Zjištění, jakou mají žáci představu o celkovém charakteru krajiny, o jejím vzhledu
- Procvičování malby, barevného vyjadřování
- Procvičování práce s mapou, čtení v mapě

<u>Materiály a pomůcky</u>

- Čtvrtky, štětce, tempery, voda
- Různé fotografie krajiny, na každém obrázku musí být jasně viditelný horizont
- Mapa (ke každému obrázku bude i kus mapy dané oblasti)

<u>Popis průběhu</u>

- Před začátkem samostatného tvoření žáků by se měl učitel s dětmi pobavit například o tom, kde, v jaké krajině (musí se jednat o Českou republiku) byli, například s rodiči, nebo s táborem na prázdninách a jaký měla příroda charakter (hory, nížiny, rybníky, lesy atp.)
- Učitel následně rozdá žákům fotografie krajiny, bylo by ideální, aby v každé lavici měli žáci každý jiný obrázek, aby se nemohli tak dobře inspirovat svým sousedem, poté studentům zadá, aby se dobře na fotografii zadívali a zkusili si představit, jak asi krajina pokračuje za horizontem, jak asi vypadá, jaký je její charakter/vzhled
- Kromě obrázku dostanou i kus mapy, kde je zaznačena konkrétní oblast, kterou vidí na obrázku, díky mapě si krajinu představí i z jiné perspektivy, udělají si o ní jiný obrázek, rovněž i zjistí konkrétnější informace, než jenom z fotografie, budou mít detailnější představu o krajinném rozložení např. na základě vrstevnic zjistí, jak hornatá oblast je, nebo na obrázku s vodní plochou díky mapě zjistí, jak moc je rozlehlá, jaký má tvar, nebo nachází-li se v oblasti lesy, nebo naopak, nachází-li se v oblasti skalnaté útvary atp.

- Žáci by měli začít samostatně tvořit, měli by vytvářet vlastní kompozice dle vlastního uvážení, měli by se snažit vyčíst z fotografie a mapy, o jaký typ krajiny se asi jedná, jaký má charakter a podle toho si domyslet, jak asi může pokračovat za horizontem
- Na závěr by měl každý žák ve stručnosti obhájit před spolužáky a učitelem, proč zvolil zrovna takový motiv, co ho vedlo k tomu, že krajina vypadá za horizontem tak, jak ji namaloval
- Na tomto cvičení by se mělo ukázat, jakou mají studenti představu o krajině a jestli dokáží vypozorovat její typické znaky v dané oblasti a kromě toho se ukáže, jak jsou schopni pracovat s mapou, jestli z ní dokáží vyčíst podstatné informace a na jejich základě si udělat obrázek o tom, jak oblast vypadá

II. IV. Pohádkový příběh

Místo a doba trvání

- příroda – zahrada, les, louka, park, školní učebna
- dvě vyučovací hodiny

Obsah činnosti

- Bližší prozkoumávání přírodnin
- Práce s přírodními materiály a rozvíjení hry s nimi
- Vytváření vlastních kompozic na základě smyslového poznání

Cíl činnosti

- Bližší poznání přírody a z jiné perspektivy, pomocí i jiného smyslu než zraku, v tomto případě i hmatu
- Rozvoj imaginace
- Detailnější prozkoumávání přírody, uvědomění si krásy a také zajímavosti v banálních věcech, jako je klacek nebo kámen
- Nabídnutí zábavné a fantazijní činnosti v přírodě, ukázka toho, že i v přírodě se dá dobře zabavit
- Objevování práce s fotografií a s prostorovou tvorbou přímo v přírodě
- Rozvíjení schopnosti prezentovat vytvořenou práci před ostatními spolužáky

Materiály a pomůcky

- Přírodní materiály, především klacky nebo kameny
- Fotoaparát, projektor

Popis průběhu

- Na začátku, než učitel s žáky vyjde ven do přírody, zeptá se dětí, jestli už někdy viděly nějaký kus kamene nebo klacku, který jim připomínal například nějaké zvíře, měl by rozvést s dětmi diskuzi na toto téma
- Venku v přírodě bude muset každé dítě najít nějaký kus přírodniny, který mu připomíná buď zvíře, nebo člověka, nebo nějakou pohádkovou bytost, na základě které pak bude rozvíjet svůj pohádkový příběh
- Dítě bude muset prozkoumávat přírodu opět z jiné perspektivy, ne se jenom dívat do krajiny, žáci budou muset s předměty pracovat pomocí hmatu, všímat si jejich charakteristik a zajímavostí, zároveň ale i odlišností (např. kámen x dřevo, hladká kůra x hrubá kůra, barva kamene, tvarové odlišnosti atp.), každý žák by měl nalézt alespoň jednu přírodninu, která mu něco připomíná

- Následně se všichni sejdou a každý ukáže, co našel a co mu jeho nález připomíná; podle toho, co kdo našel, se buď žáci mohou rozdělit do libovolně velkých skupinek, nebo i pracovat samostatně
- Vymyslí si krátký příběh, který se k jejich přírodnině váže a někam ho umístí (např. do trávy, na pařez, na větev stromu, mezi kořeny atp.); kolem předmětu mohou děti libovolně pomocí nalezených materiálů dotvářet prostředí, které se hodí k jejich příběhu a celý výjev pak vyfotografují, fotografií může být i víc, ale musí se počítat s tím, že každý pak musí stačit svůj projekt odprezentovat před třídou, žáci by měli dbát i na zajímavé uspořádání kompozice a fotografování ze zajímavých úhlů (ne jenom frontální pohled, ale například i využití makra pro zachycení detailu apod.)
- Nakonec každý žák, nebo každá skupinka, pokud chtěli žáci utvářet společný příběh s někým ze spolužáků, svůj nafotografovaný příběh bude prezentovat; záběry, co pořídili, se budou promítat na projektoru, každý v krátkosti shrne, o co na jejich výjevu jde a proč ho uspořádali zrovna takto

II. V. Pohyb v korunách

Místo a doba trvání

- Příroda – zahrada, les, park, školní učebna
- Dvě vyučovací hodiny

Obsah činnosti

- Záznam pohybu v korunách stromů, kresebné studie
- Vytváření různých kompozic podle zaznamenaných proměn pohybu větví

Cíl činnosti

- Uvědomění si neustálého pohybu v krajině, její proměnlivosti
- Upozornění na rozmanitost přírodních tvarů, zároveň uvědomění si rozmanitosti různých druhů stromů a jejich odlišností
- Procvičení kresby díky detailnějším studiím větví
- Rozvíjení schopnosti prezentovat vytvořenou práci před ostatními spolužáky

Materiály a pomůcky

- Průsvitné papíry
- Kreslící potřeby
- Lepicí páska, nůžky
- Fotoaparát, projektor

Popis průběhu

- Učitel si bude s dětmi venku při cestě všímat proměnlivosti tvarů a typů dřevin, toho, jak má každý druh stromu jinak uskupené větve, jedny se kroutí, druhé jsou spíše rovné atp., upozorní na děti i na odlišné druhy kůry; tuto aktivitu je nejlepší provádět buď na podzim, nebo na jaře, kdy jsou větve stromů spíše holé, než obalené listím, aby byla dobře vidět jejich rozmanitá tvarovost a spletitost
- Každé dítě by si mělo vybrat strom, který se mu v okolí nejvíce líbí, který ho nejvíce zaujal, stoupne si nebo sedne pod něj, a na průsvitný papír opatrně udělá několik záznamů, v podstatě skic, výřezů, které samo uzná za vhodné; opět by mělo brát zřetel na zajímavou kompozici, takto by měly vzniknout alespoň čtyři kresby; stačí zaznamenat jenom zajímavý detail, žák nemusí překreslovat celou korunu
- Další část aktivity se bude odehrávat ve třídě, každý žák bude opět pracovat samostatně a z jeho kreseb bude vytvářet různé kompozice; vzhledem k tomu, že je kreslil na průsvitný papír, kresby

bude klást přes sebe tak, aby se utvořily zajímavé obrazy s různými průhledy; díky průsvitnosti papíru se rovněž vytvoří zajímavý prostorový efekt, kdy kresby vespod nebudou tak výrazné jako ty navrchu

- Každou kompozici si pomocí pásky přilepí na okno ve třídě, aby každá z kreseb, i ty vespod, byly dobře viditelné a příliš se neztrácely, a obrázek zaznamená pomocí fotografie, takto by měly vzniknout opět alespoň čtyři obrázky
- Na závěr každý žák promítne jím vytvořené kompozice, aby všichni spolužáci viděli rozmanitost toho, co lze vytvořit jen díky linií větví různých stromů; s učitelem rovněž diskutují o rozmanitosti druhů a porovnávají, v čem se liší (tímto tedy mohou procvičovat i názvy jednotlivých stromů)

II. VI. Bylinky v přírodě

Místo a doba trvání

- Příroda – zahrada, les, louka, park, školní učebna
- Tři vyučovací hodiny

Obsah činnosti

- Bezprostřední poznávání přírody kolem nich
- Sbírání bylinek
- Studijní kresba/malba
- Tvorba herbáře
- Sázení vlastních rostlinek

Cíl činnosti

- Děti si uvědomí, že i v jejich okolí se nalézá spousta prospěšných rostlin, které se naučí rozeznávat a to včetně jejich využití
- Díky bezprostřednímu kontaktu si utvoří pozitivní a osobní vztah nejen k bylinkám, ale i k přírodě, ve které se budou nalézat a tvořit
- Při hledání rostlin budou mezi sebou spolupracovat a naučí se převzít zodpovědnost za jimi vypěstované bylinky
- Naučí se pečovat o rostliny
- Naučí se vytvořit herbář
- Rozvíjení schopnosti prezentovat vytvořenou práci před ostatními spolužáky

Materiály a pomůcky

- Čtvrtky, savé papíry nebo noviny
- Sáčky na uložení nasbíraných rostlin
- Tužky, barvy
- Truhlíky
- Semena nebo sazeničky bylin

Popis průběhu

- Tato aktivita je sice velmi omílaná, ale žáci se díky ní mohou procvičit hned v několika oblastech
- Nejprve se budou věnovat krátce teorii, naučí se, jaké bylinky jsou v přírodě v jejich okolí běžně k nalezení (například jitrocel, divizna, kopřiva, mateřídouška, prvosenka jarní apod.); pomocí obrázků se naučí rostliny rozeznávat, budou diskutovat, jaké využití rostliny mají (např. jitrocel proti nachlazení apod.), sami se budou snažit přijít na to, s jakými se už setkali třeba v podobě léků (např. sirupy proti kašli s jitrocelem apod.).

- Následně žáci vyjdou do přírody, kde budou hledat některé z rostlin, o kterých se předtím diskutovalo ve třídě, budou mít za úkol rostliny, které je zaujmou, namalovat nebo nakreslit a následně některé z nich uchovat pro tvorbu herbáře
- Za týden si děti přinesou do školy svoje výtvory a vylisované rostliny, z bylinek si vytvoří herbář a zařadí do něj i svoje vlastní obrázky k příslušným rostlinám, čímž si zároveň připomenou jejich názvy a využití; vzniklou ,,knížku´´ budou prezentovat před svými spolužáky, aby ostatní děti viděly další rostliny, které do svého herbáře třeba nezařadily
- Nakonec žáci mohou vypěstovat vlastní bylinky, o které se sami postarají, rostliny pak budou moci sklidit a použít, např. pažitku si dát na pomazánku ke svačině apod.

PRAKTICKÁ ČÁST

I. ÚVOD

V teoretické části jsem se zabývala harmonickým prostorem, přírodou ve spojení s architekturou a jejím vztahem k veřejnému prostoru. Rovněž jsem uvedla několik příkladů umělců, kteří se zabývali městskou krajinou a mnohdy mi byli inspirací při vytváření mých prací.

Na začátku v úvodu jsem zmínila, že obrazy, které jsem vytvořila dříve, byly výchozím bodem, od kterého se odvíjel nápad k sepsání této práce. Už dříve jsem se totiž zabývala okolím svého bydliště na Praze 5, kde žiji zhruba osmnáct let. V obrazech, co jsem namalovala, jsem mapovala například staré viniční usedlosti, které se tady v Košířích a kolem Smíchova vyskytují. Zajímalo mě propojení starých staveb, které dnes mnohé nemají využití a postupně zarůstají vegetací. Přišlo mi zajímavé, jak se funkce některých těchto míst postupem času měnily a buď jejich nový majitel našel nové využití, nebo naopak, a tím se architektura pomalu dostala na cestu do nenávratna. Se zánikem samotné budovy se rovněž proměňoval její vztah k veřejnému prostoru. Některé stavby se oplotily a stal se z nich střežený a soukromý pozemek, některé pomalu začaly splývat s přírodou. Zkoumáním veřejného prostoru a architektury ve spojení s okolní krajinou, a tedy i s veřejným prostorem, jsem se rozhodla zabývat i nyní.

Všechny obrazy, co jsem malovala, jsou olejovými barvami na plátně. Rozměry jsou cca 50 x 35 cm.

II. CHARAKTERISTIKA MÍSTA

Nejprve, než začnu s ukázkami prací bych ráda v krátkosti popsala okolí svého bydliště, protože si myslím, že to je lepší pro pochopení celkového konceptu a toho, proč jsem vůbec volila takové motivy, jaké uvidíte níže.

Bydlím v Košířích na Praze 5, která je mimo jiné charakteristická i tím, že se v ní nachází ještě poměrně dost zeleně oproti jiným městským částím. Ani Košíře nejsou výjimkou. Košíře jsou typické tím, že se tu nachází malé, maximálně třípatrové domky. Jde v podstatě o kolonii s rodinnými domy. Dnes je poměrně běžné, že se na nich dostavují nástavby, ale tento zásah je naštěstí většinou velmi citlivě proveden a celek stavby okolí nijak nenarušuje. Dalším charakteristickým bodem je, že ke každému domu přiléhá poměrně velká zahrada. Každá je úplně jiná, některé se propojují, některé jsou rozdělené nenápadným plotem, každý s ní zachází dle svého uvážení, a proto jsou všechny dost rozmanité, žádná není stejná. Posledním spojujícím prvkem je to, že se zde nachází spousta zeleně a to jak na každé zahradě, tak i v okolí. V Košířích se totiž nalézá známý lesopark Cibulka, ve kterém můžeme nalézt například romantickou umělou zříceninu, novogotickou hájovnu, usedlost Cibulka v podobě empírového zámečku apod. Na dotváření celého areálu se podíleli například malíř Josef Bergler, sochař Václav Prachner, nebo Josef Malínský a další. Kromě lesoparku je tady také přírodní památka, a to stolová hora Vidoule. V Košířích tvoří hora významný krajinný prvek a je útočištěm pro mnoho drobných živočichů.

60. Jedna ze zahrad v Košířích, umělá zřícenina se sochou zvanou Diovo peklo, pohled z rozhledny v lesoparku

Jak je zřejmé z uvedeného popisu, Košíře jsou místem, kde se mnohdy člověk nemusí cítit ani jako v Praze. Myslím si, že to je dobře vidět na fotografiích. Dříve to zde byla velmi klidná lokalita, často spojovaná i s tím, že díky zachovalé zeleni je toto jedno z míst s nejčerstvějším a nejčistším vzduchem v Praze. Na to, že se jedná o městskou oblast nedaleko centra (asi patnáct minut od Smíchova a třicet od historického jádra města), jsou Košíře opravdu dobrým útočištěm pro ty, kdo chtějí žít na klidném místě blízko přírody. Říkám přírody, protože si myslím, že na Prahu je míra zachované zeleně dost nevídaná.

V textu jsem napsala, že *dříve* to byla klidná lokalita. Klidné místo se spoustou stromů, loukami a lesy včetně pískovcových skal je ale bohužel v současnosti ráj nejen pro lidi, co nechtějí žít na vesnici, ale přesto mají rádi klid a přírodu, ale i pro developery. Košíře dnes bohužel čelí jejich neustálým útokům. Je zvláštní, že paradoxně operují s hesly jako *,,Probouzejte se do zvuků přírody´´,* nebo *,,Za čerstvým vzduchem´´*. To, že oni svými projekty přírodu ničí (někdy dost fatálně) a rovněž se do oblasti dostane spousta nových aut, které vzduch znečistí, už nikde neinzerují.

61. Stolová hora Vidoule

Prvním větším zásahem do tehdy nenarušené zástavby byl projekt několika bytových domů pod úpatím stolové hory. Domy nijak nevycházejí z toho, jak vypadá okolní zástavba, jak tvary, tak barvou, prostě celkovým charakterem, nicméně alespoň vznikly na travnatém pásu, kde se ani nemusely před výstavbou kácet stromy. Přilehlá stráň se revitalizovala do podoby parku, ač oploceného a určeného pouze pro obyvatele těchto domů. Vedle nich v současnosti vzniká další skupina domů, opět poměrně dost převyšujících okolní zástavbu.

62. Bytové domy v Košířích z roku 2001

Největším zásahem do místní souhry domků a přírody je ale projekt Arboreum, čítající celkem padesát pět bytových jednotek, přičemž největší budovy mají pět pater, tudíž o dvě až tři patra převyšují okolní domy. Výstavba byla dokončena roku 2008. Před začátkem výstavby se zvedla obrovská nevole všech místních obyvatelů, protože na místě, kde dnes budovy stojí, a že se jedná o dost rozlehlou plochu, byl dříve krásný, starý, jabloňový sad, se spoustou ukrytých a spletitých steziček. Rovněž zde byl krásný pohled do údolí pod usedlostí Šmukýřka, zarostlého různými druhy travin a byl zde výhled na přilehlý les. Kvůli projektu se tedy musely vykácet doslova desítky stromů a velká část plochy je zde rovněž oplocená a místním obyvatelům zcela nepřístupná. Z krásných pohledů do krajiny již zbylo jen málo, navíc všude, kam člověk jde, bytové domy uvidí, a proto zcela vymizel pocit, že člověk je sám v přírodě, vzdálený od města.

63. Projekt Arboreum

Ač se architekt snažil alespoň pracovat s přírodními materiály, v tomto případě se dřevem, jeho záměr mu úplně nevyšel. Dřevěné latě, kterými je část domů obložena, povětrnostními podmínkami a dalšími přírodními vlivy téměř zčernaly, proto architektura působí ještě masivněji, než kdyby byla na vrchu jen bíle omítnuta. V porovnáním s členitostí a velikostí okolních domků je tento projekt dosud největším zásahem do charakteru Košíř. Dodnes je navíc pro všechny místní nezapomenutelný fakt, že byl zničen velký kus přírody, která je v Praze tolik vzácná a architekt, místo co by s ní pracoval a navrhl smysluplné řešení, kdy by se alespoň část zachovala a celý komplex doplnila, ji raději zničil. Na zahrádkách je místo toho vysazený jedovatě zelený trávník včetně nových okrasných stromů, které absolutně vypadávají z přirozeně se zde vyskytujících dřevin.

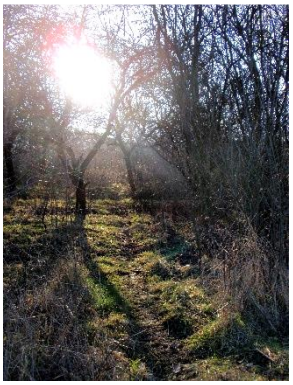

64. Takto dříve vypadalo veškeré okolí Šmukýřky

V současnosti se bohužel jedná i o zastavění téměř celé plochy stolové hory Vidoule, i když jde o přírodní památku a o jedno z největších ,,zelených´´ míst v Praze, které ještě nepodlehly zástavbě. Všichni místní občané bojují za její záchranu, už kvůli její dlouhodobé historii, ale i její současnosti, protože je důležitým prvkem, co se týče pročišťování pražského vzduchu. Jedná se v podstatě o jakési ,,plíce Prahy´´. Já osobně se ale obávám, že je pouze otázkou času, kdy se zničí i tento krásný kus pražské přírody.

Už jenom na těchto obrázcích je na první pohled vidět to, jak moc se kvůli zásahu v podobě nových obytných domů prostor proměnil. V současnosti se v jejich blízkosti počítá s další výstavbou, kvůli které se opět musel pokácet nejeden strom. Na místě teď zůstává rozoraná hlína a veškeré keře a další rostliny, včetně zmíněných stromů, zcela zmizely. Kromě toho se prostor neustále víc a víc oplocuje, takže prostory, které mohly místní obyvatelé využívat k volnočasovým aktivitám, nebo jenom k sobotní procházce, jsou nyní určeny pouze pro malou skupinu lidí, kteří mají do oplocených prostor umožněný vstup.

Problém s vymezováním soukromého a veřejného pozemku je tu čím dál tím větší, a proto jsem se jím rozhodla zabývat v mých pracích. Jak už jsem popisovala výše, nejnovější dohotovený projekt Arboreum, který je vidět i zde na obrázku, byl pro mě a i pro ostatní obyvatele Košíř zatím nejfatálnějším zásahem do okolní krajiny. Travnaté plochy jsou v Praze čím dál větší vzácností, každé volné místo se dnes zastavuje, a proto je pro mě neustávající stavění zde v Košířích ještě citlivější téma. Místo toho, abychom se snažili zachovat poslední zbytky přírody, které jsou v Praze, je naopak jenom ničíme bez ohledu na to, jaký to bude mít vliv do budoucna.

Na dnes již zničená místa se mi pojí spousta zážitků z dětství a je pro mě velmi smutné, že už neexistují, rozhodně ne v takové podobě, jakou já si pamatuji. Kromě toho, že jsou dnes tato místa zastavěná, je ale dalším smutným faktem i to, že místa zbylá buď již v současnosti podléhají nové zástavbě, nebo se nesmyslně rozdělují ploty a mění se na soukromá, ,,zkultivovaná´´ a bezcharakterní. Přijde mi zvláštní, že ač jsou viditelné snahy architektů o propojení budov s místem, oplocením celého areálu se jim podařilo dosáhnout úplného opaku. Kam až ale tyto hranice sahají a dají se ještě nalézt neporušená místa z mého dětství?

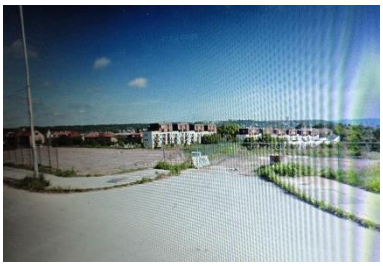

65. Fotka z minulosti a níže současnost, zbylá travnatá místa jsou nyní zcela holá a louka se stále více ,,parceluje´´, dnes už působí zcela izolovaně a je bez propojení s okolní zástavbou, její prostor se stále zmenšuje, vypadá už spíše jen jako staveniště.

III. VEŘEJNÝ A SOUKROMÝ, VZPOMÍNKY Z DĚTSTVÍ

Tuto kapitolu jsem takhle pojmenovala proto, že v obrazech, které jsem malovala, a které jsou ukázány níže, jsem se zabývala problémem veřejného a soukromého prostoru a jeho propojení v blízkosti mého bydliště.

Největším zásahem do veřejného prostoru v Košířích a do celkového charakteru místa, byl projekt Arboreum. Chtěla jsem ho blíže prozkoumat a zjistit, kam až sahají jeho hranice, jaký má vztah ke svému okolí a jestli na místech, kde jsem jako malá zažívala mnohdy dobrodružné chvíle, zbylo něco, co by se k mým vzpomínkám pojilo.

Snažila jsem se celý problém pojímat z různých úhlů pohledu a k tomu mi pomohlo bližší prozkoumání celého objektu Arborea, kde jsem dříve ještě nikdy nebyla. Pocity, které jsem přitom zažívala, byly pro mě dost zvláštní a snažila jsem se, aby vyzněly v obrazech, které vznikly na základě mých procházek.

Kromě samotného ,,vnitřku´´ komplexu jsem prozkoumávala také jeho bezprostředně blízké okolí. Snažila jsem se zjistit, jak moc bytové domy zasáhly do místní přírody a jestli se s ní snaží nějak propojit, nebo jestli zůstávají i po zhruba sedmi letech své existence vůči ní netečné.

Nakonec jsem prošla i okolí nedaleko Arborea, které se v současnosti proměnilo na holou pláň, na níž se oplocení stále rozšiřuje a ubírá tak stále více veřejného prostoru.

III. I. Svoboda

Svoboda, slovo často skloňované, co má ale společného s tímto obrazem? Úplně všechno!

Kráčím dolů po pěšině kolem Šmukýřky. Docela silně mrholí, možná se to ale hodí k mé nostalgické náladě. Je deštivo, zataženo, vzduch je vlhký. Kráčím dál a přicházím k vlakové trati, překračuji ji a stojím v mokré, vysoké trávě. Přímo přede mnou je plot a já koukám skrze něj rovnou do areálu Arborea. Musím chvíli hledat, ale nakonec nalézám pěšinku, kterou jsme dříve chodívali kolem školní zahrady do jabloňového sadu. Dnes už zarůstá trávou, je vidět, že jí už skoro nikdo nevyužívá.

Přistupuji blíže k plotu a snažím se rozpomenout, jaké to tu dřív bylo, ale moc to nejde. Plot, který odděluje školní pozemek a pozemek Arborea je už opravený. Dříve v něm totiž byla malá díra, ale ne zas tak malá, aby se skrze ní neprotáhlo malé, dětské tělo. ,,Svoboda´´, říkám si v duchu a vzpomínám na vzrušení, které jsme pokaždé zažívali, když jsme o velké přestávce plotem prolézali do sadu. ,,Svoboda´´, říkám si znovu a vzpomínám na pocit volnosti, který prostupoval celou naší myslí i tělem.

Nikdy jsme nechodili dál než na dva metry od plotu, ale jen to, že jsme byli za jeho hranicemi, úplně stačilo. Vzpomínám na rozechvělé šuškání, když jsme všichni prolezli ven, na vzrušení z toho, že nás někdo může zahlédnout. Jediné, co si vybavuji pouze matně, je podoba místa. Realita je totiž příliš odlišná.

Na prvním obrazu je vidět plot, který rozděluje pozemek školy, kam jsem jako malá chodila, a pozemek Arborea. Na místě, kde je teď asfaltová silnice a domy, dříve nebyly znát žádné stopy lidské činnosti. Rozléhal se tu jabloňový sad, který se táhnul dolů do údolí a skýtal spousty ukrytých, nenápadných cestiček, které byly často vyšlapané pouze zvěří. Kolem rostly jahody, ostružiny a psí víno. Pro mě a mé spolužáky bylo vždy toto místo tajemné a rádi jsme tam chodívali ve volném čase, nebo prolézali na pár chvil plotem ven.

Nicméně zatímco dříve plot pouze ohraničoval, dnes rozděluje. Zarůstá hustým ostružiním, aby byl objekt Arborea ještě méně přístupný. Šlahouny se přesto plazí skrz, jako by si chtěly zpátky vzít prostor, který jim dříve náležel, jakoby se natahovaly k místům, která jsou teď kultivovaná pro obyvatele komplexu.

Místo, které jsem namalovala, bylo prvním zastavením při bližším prozkoumávání Arborea. Šla jsem právě tam, protože ,,Svoboda´´ mi často vytane na mysli, když jedu kolem pozemku školy a za jeho hranicí vidím střechy nových domů, které se tyčí jako obrovské hradby.

III. II. Oddělení

Kráčím uvnitř Arborea. Je sobotní odpoledne a stále mrholí. Všude je podivné ticho, jenom místy slyším záblesky z rádia nebo televizi, kterou si pouští místní obyvatelé ve svých příbytcích. Skrze stažené rolety a zatažené záclony není nic vidět. Jsou neprostupné.

Kráčím po chodníku a cítím se dost nesvá. Jsem tu cizí, i když ve chvíli, kdy otočím hlavu, stále vidím střechu usedlosti Šmukýřka, vedle které je náš dům. Jsem blízko a přece daleko. Všude jsou ploty.

Kráčím dál a míjím dvojici se psem. Klopím oči do země a zrychluji krok. Každou chvílí čekám, jestli se mě nezeptají, co tu dělám, když tu nebydlím. Mám pocit, jakoby na první pohled bylo poznat, kdo sem patří a kdo ne. A zase ty ploty, míjím je všude. Z dálky se pomalu line klavírní sonáta. Pluje vzduchem a prodírá se skrze dešťové kapky až ke mně. Zvuky jsou dramatické a dokreslují kulisy šedivého počasí. A zase ploty. Ploty uvnitř plotů.

Nějak tomu nerozumím. Proč je plot i tam, kde začíná příroda, kvůli které se sem lidé nastěhovali?

V cestě za svými vzpomínkami jsem pokračovala dál, přímo dovnitř do komplexu. Chtěla jsem zjistit, jaký mají domy vztah k okolnímu prostoru. Čím déle jsem tu ale byla, tím více jsem se podivovala, jak izolovaní tam všichni jsou. Každý dům je tu oplocený, někde dokonce ostnatým drátem. Na několika místech se tyčí do výšky i kamenná zeď, na jejímž vrcholku je další plot. Všichni jsou zabednění skrze neprůhledné žaluzie a záclony a ještě více se tak ode všech i od krajiny izolují. Přišlo mi to velice paradoxní, zvláště když uvážím, co bylo hlavním lákadlem pro současné obyvatele. Byla to právě příroda.

Zrovna kvůli tomuhle všemu, jsem volila motiv, kde je opět vidět plot, který odděluje místní od krajiny. Člověk by pochopil, že jsou oploceny jednotlivé pozemky, tady ale jsou doslova ploty uvnitř plotů.

Plot, který je na obraze, se nachází podél cestičky vinoucí se kolem domů. Kdyby náhodou nestačil obyvatelům plot na jejich zahradě, nemusí se bát. Další plot najdou hned přes cestu. To aby se tam asi nedostala příroda.

III. III. Původní obyvatel

Prodírám se hustým houštím a scházím dolů do údolí. Všude je mokro a občas sklouznu po bahně. Pořád mrholí. Na každé sebemenší větvičce se zachytávají dešťové kapky, které vypadají jako perly, ve kterých se zračí celý svět. Třpytí se na tmavě hnědém dřevě, promočeném deštěm. Jdu dál, a najednou z houštin přede mnou něco velkého vyběhne nahoru na louku. Najdu nejbližší skulinu mezi větvemi a běžím za tím. Do kalhot se mi občas zasekne ostružiní a snaží se mě zachytit svými trny. Z větví, o které zavadím, mi za krk padá ledová voda. Teď už to nejsou perly, ale kapky. Vidím tlumené světlo, které probleskuje mezi hustým porostem. Musím dávat pozor, abych zase neuklouzla po rozbahněné zemi.

Konečně vybíhám na louku a ona je tam. Stojí ode mě sotva pár metrů. Srnka! Je krásná a vyplašená. Dívám se do jejích velkých, černých očí a ona zase do mých. Kožich má celý mokrý a všímám si, jak rychle dýchá. Hrudník se jí prudce zvedá nahoru a zase dolů. Je tak krásná. Za pár dalších okamžiků udělá pár ladných skoků a mizí ve vysoké, zlaté trávě. Občas vidím, jak její bílý zadek zasvítí jako signální světlo někde v porostu a pak zase mizí. Po chvíli se srnka vynořuje na druhém konci louky, je už daleko a téměř celá schovaná v trávě, ale přesto vidím, že mi věnuje ještě poslední pohled. Ujišťuje se, že nejdu za ní a pak nadobro mizí v houští.

,,Původní obyvatel´´, říkám si vzduchu a smutně se nad tím pousměju, když pootočím hlavu a spatřuji oplocený areál.

Na třetím obrazu jsem zachytila prchavý moment se srnkou, která je tu jako zástupce původních obyvatel, tedy zvířat. Na srnku jsem narazila, když se mi podařilo konečně dostat se pryč od plotů, ven z Arborea a vycházela jsem nahoru z údolí.

Přišlo mi kontrastní spojení ladné, malé a divoké srnky, s těžkopádnými, obrovskými a rozlehlými domy, které jsou nepřehlédnutelným symbolem lidské civilizace. Zároveň jsem na místě přemítala o tom, co všechno by mohli obyvatelé komplexu vidět, kdyby chtěli, a kdyby se neuzavírali na svých pozemcích.

Námět jsem volila i proto, že Arboreum sebralo srnkám i dalším zvířatům, co zde žijí, kus domova. Škoda, že lidé někdy zapomínají, že kdysi byla příroda i náš domov.

III. IV. Bytové domy

Stoupám nahoru po louce. Konečně přestalo pršet, ale vzduch je pořád zamžený vlhkem. Ohlížím se za sebe do údolí na vzdálený les. Je tu krásně. Hlavou se mi honí spousta vzpomínek. Otočím se zpátky a pokračuji ve své cestě. Je tu vysoká tráva, přesně taková, do jaké se před chvílí schovávala srnka, které jsem zkřížila cestu. Koukám na zem a vidím otisky zvířecích kopýtek. Tráva se místy rozestupuje, místy zarůstá trním a někde se choulí útlé, nizoučké kmínky malých stromků. Netrvá dlouho a travnatý porost je za mnou. Stoupám na kámen a znovu se ohlížím. Jak málo zbylo srnkám prostoru, jak úzký je pruh vysoké trávy, ve které mají možnost se schovat.

Pokračuji dál v cestě. Pohled přede mnou není už tak krásný jako před chvílí na les. Je smutný. Vidím holou pláň, strniště. V dálce se místy leskne stříbrné oplocení. Pořád se blížím. Místo je najednou tak bezcharakterní, není příjemné tu být. Na zemi jsou vidět prošlapané hliněné cestičky, které dřív byly schované v trávě. Zem je tak rozblácená.

Jsem u plotů, táhnou se dál, než si pamatuji, a než jak to vypadá při pohledu z nedaleké silnice. Za ploty je země rozoraná. Buď se tu kupí vysoké haldy, nebo se země propadá do hluboké průrvy. V té šedi sobotního, zataženého dne do dálky září modrá cedule. Musím obejít celý plot, abych se k ní dostala.

Bytové domy Na Pomezí. Termín dokončení: 04/2016. Smutně odcházím domů.

Poslední obraz, který uzavírá celý cyklus, se jmenuje přesně podle toho, co má na místě vyrůst. Bytové domy. Právě na pozemku, co jsem namalovala, je zachycena poslední etapa mé cesty.

I tady je zobrazený plot. Nebyl to prvotní záměr, všude je malovat, ale neustálému setkávání právě s ploty jsem se za celou dobu nevyhnula, kromě krátké chvíle, když jsem vycházela z údolí.

Během cesty jsem zjistila, že Arboreum má možná ještě větší dopad na okolní prostor, než jak to vypadalo, když jsem jenom projížděla kolem po silnici z druhé strany. Uvědomila jsem si, že od doby, co je zde takto rozoraná a oplocená zem, jsem na místě nebyla, neměla jsem chuť do takového prostoru vstupovat. Jak to bude vypadat, až se tu postaví nové domy, si raději nechci ani představovat.

Posledním obrazem zároveň uzavírám i celou praktickou část. V té jsem zkoumala, jak dnes vypadají místa z mých dětských vzpomínek a jaký mělo vliv postavení Areálu Arborea na okolní přírodou. Zjistila jsem, že se mnohé proměnilo. Proměnil se nejen ráz krajiny, co se týče jejího vzhledu, ale proměnily se i vztahy veřejného a soukromého prostoru. Navíc se ukázalo, že i kdyby se domy svým uzpůsobením sebevíc snažily o propojení s místem, obyvatelé o to stejně zdá se nestojí. Jsou spokojení na svých oplocených zahradách.

Jaký vliv bude mít dalším kouskování pražské krajiny bytovými jednotkami, ukáže nejspíš až čas, ale na základě prozkoumání Arborea si myslím, že konkrétně tady v Košířích nebudou mít nové domy pozitivní vliv.

Na závěr teoretické části bych ráda uvedla jeden citát od Andyho Goldswortyho, který přesně vystihuje i moje názory a myšlenky, které se mi honily hlavou při mé cestě: *,,Často zapomínáme, že jsme přírodou. Příroda není něco, co je od nás separované, takže když řekneme, že jsme s ní ztratili spojení, ztratili jsme spojení sami se sebou. ´´*[1]

[1] Goodreads. *Www.Goodreads.com* [online]. 2011 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.goodreads.com/author/quotes/34070.Andy_Goldsworthy

ZÁVĚR

Díky poslední teoretické části, jsme se dostali na úplný konec mé bakalářské práce.

V ní jsem se snažila charakterizovat genia loci, popisovala jsem krajinu, městskou krajinu a její působení na nás. Také jsem zkoumala vztahy města a jeho architektury s přírodou a naznačila jsem, jak může být vliv člověka mnohdy fatální. Zde bych nicméně uvedla něco, co napsal Simon Schama v jeho velmi rozsáhlé publikaci, která se zabývá krajinou a její pamětí: *,,Pokud tedy připouštíme (a právem), že vliv lidstva na životní prostředí na Zemi není zrovna ryzím požehnáním, zároveň rozhodně není onen dlouhý vztah mezi přírodou a kulturou pouze jednou obrovskou a nevyhnutelnou katastrofou. ´´* [2]

Tímto citátem bych ráda celou práci uzavřela. I když jsem se dobrala k tomu, že lidská činnost může být někdy dost destruktivní, a to se ukázalo jak v teoretické části, tak v praktické, nerada bych vše zcela zavrhla. Je podle mě důležité naučit se v přírodě žít v určité symbióze a s respektem. Naše činnost na zemi nesmí být pouze jednostranná. Inspirativní mohou být i pohledy do minulosti na to, jak žili naši předkové. Zjistila jsem totiž, že ti dokázali s obdivuhodným citem s přírodou společně existovat.

Jak my dokážeme společně existovat a vytvářet onu symbiózu, je nejspíše otázkou dnes ne zcela zodpověditelnou. Naštěstí se ale ukázalo, že mnoho lidí dokáže jít tou správnou cestou. Mohla bych zde znovu zmínit například Rajniše nebo Pleskota, ale jsou i další, jako třeba Zdeněk Zavřel, Jiří Javůrka a další, kteří respektují přírodu, ba dokonce z ní vycházejí a tomu přizpůsobují vznikající stavby. Jistě by takových staveb mohlo být i víc a bohužel s nimi možná ještě více stále vznikají i nové rodinné vilky za okraji měst, ale důležité je to, že jsou tací, kterých se týká výše uvedená definice.

Musíme tedy doufat, že i v budoucnu se bude dát říct, že vztah mezi kulturou a přírodou není jedna obrovská a nevyhnutelná katastrofa.

[2] SCHAMA, Simon. *Krajina a paměť*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2007, s. 8. Zip, sv. 6. ISBN 9788073630713.

Seznam použité literatury

NORBERG-SCHULZ, Christian. *Genius loci: Krajina, místo, architektura*. 2. vyd. Praha: Dokořán, 2010, ISBN 978-80-7363-303-5

CÍLEK, Václav. *Krajiny vnitřní a vnější: texty o paměti krajiny, smysluplném bobrovi, areálu jablkového štrúdlu a také o tom, proč lezeme na rozhlednu*. 2.dopl.vyd. Praha: Dokořán, 2005, 269, ISBN 80-736-3042-7.

HNILIČKA, Pavel. *Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů*. Vyd.1. Brno: ERA, 2005, s. 26. ISBN 80-7366-028-8.

KRATOCHVÍL, Petr. *Současná česká architektura a její témata*. Vyd. 1. V Praze: Paseka, 2011, ISBN 978-80-7432-110-8.

KRATOCHVÍL, Petr. *Rozhovory s architekty 01: [Masák, Pleskot, Lábus, Pelčák, Eisler, Fiala, Hrůša, Malinský, Střítecký]*. Vyd. 1. Praha: Prostor, 2004, ISBN 8090325769.

Irena FIALOVÁ, Jana TICHÁ. *Martin Rajniš*. Praha: Zlatý řez, 2008, ISBN 978-80-87068-02-1.

VLČEK, T.: Jakub Schikaneder, Praha, Odeon, 1986

TOMEŠ, J.: Antonín Slavíček, Praha, Odeon, 1966

CHITTUSSI, Antonín. *Malíři prostých motivů: Antonín Chittussi, Antonín Slavíček, Jindřich Prucha : Galerie Klatovy-Klenová, Dům U bílého jednorožce v Klatovech, únor - březen 2012*. Editor Jaromír Zemina. Klatovy: Galerie Klatovy/Klenová, [2012], [24] s. ISBN 978-80-87013-37-3.

ŠMÍD, Jiří. *Karel Holan*. Vyd. 1. Ilustrace Karel Holan. Praha: Odeon, 1984, 184 s. Umělecké profily.

SCHAMA, Simon. *Krajina a paměť*. Vyd. 1. Praha: Argo, 2007, ISBN 9788073630713.

ŽÁK, Ladislav. *Obytná krajina*. 1. vyd. Praha: S. V. U. Mánes - Svoboda, 1947, 213 , 136 s.

ŽÁK, Ladislav. *Byt a krajina*. Praha: Arbor vitae, 2006, 192 s. ISBN 80-863-0078-1.

Seznam použitých internetových zdrojů

Wikipedia: Otevřená encyklopedie [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Hlavn%C3%AD_strana

ArtsLexikon: On-line výkladový slovník [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z:

http://artslexikon.cz/index.php/Onlinev%C3%BDkladov%C3%BDslovn%C3%ADkartsmanagementuaartsmarketingu

Suburbanizace: Česká republika [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.suburbanizace.cz/

Novinky [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.novinky.cz/

IPRPRAHA: Institut plánování a rozvoje hlavního města Prahy [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.iprpraha.cz/

Archiweb [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.archiweb.cz/

Holocaust [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.holocaust.cz/

Goodreads [online]. 2015 [cit. 2015-03-29]. Dostupné z: http://www.goodreads.com/

Seznam obrázků

1. Jakub Schikaneder, Ulice v zimě, 1905-10, dostupné z: https://frankzumbach.wordpress.com/2011/08/15/jakub-schikaneder-5/
2. Antonín Chittussi, Jihočeská krajina, kolem 1886, dostupné z: http://www.galerie-ltm.cz/clanek.php?aid=27
3. Zpodobnění Genia loci, dostupné z: http://cs.wikipedia.org/wiki/Genius_loci
4. Krajina u Zbiroha, vlastní fotografie
5. Usedlost Cibulka, minulost a současnost, dostupné z: http://ryans-gate.iplace.cz/menu/stala-temata/usedlost-cibulka, http://www.topzine.cz/park-a-usedlost-cibulka-ztraceny-svet-v-praze-5
6.Klokočovská památná lípa, dostupné z: http://www.klokocov.eu/klokocovska-lipa
7. Vysílač Ještěd, Karel Hubáček, 1966-73, dostupné z: http://www.photoextract.com/cs/foto/408447.html
8. Lidová architektura v České Kanadě, dostupné z: http://www.treking.cz/regiony/ceska-kanada.htm
9. Lidová architektura v Jižních Čechách, dostupné z: http://www.jiznicechy.cz/cs-CZ/jizni-cechy/temata-a-aktivity/pamatky-a-turisticke-atraktivity.html
10. Francouzský park u lednického zámku, dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Zamek_Lednice_Morava_35.JPG
11. Český Krumlov, dostupné z: http://www.flyfoto.cz/2012/05/cesky-krumlov.html, http://leto.in-pocasi.cz/cesky-krumlov/
12. Krajina na Berounsku, krajina na Zbirožsku, dostupné z: http://www.akapraha.cz/drupal/content/kot%C3%BDz-utajen%C3%A1-perla-%C4%8Desk%C3%A9ho-krasu, http://www.turistika.cz/fotogalerie/27251/muj-vandr-prirodnimi-parky-trhon-a-radec
13. Ulička v Chebu, ulička v Praze, dostupné z: http://foto.mapy.cz/354895-st-Cheb-ulicka-zavrazdenych, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha,_Thunovsk%C3%A1_ulice.jpg
14. Karel Holan: Zima na Malovance, 1936, dostupné z: http://reprodukce.euweb.cz/pages/holan_zim_kant.htm
15. Současný vzhled Malovanky, dostupné z: http://praga-magica.blog.cz/1203/malovanka, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha,_B%C5%99evnov,_M%C3%9AK_Malovanka_v_dubnu_2012.jpg
16. Nová výstavba ve Zličíně, dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Praha,_Zli%C4%8D%C3%ADn,_Metropole_Zli%C4%8D%C3%ADn,_pokra%C4%8Duj%C3%ADc%C3%AD_v%C3%BDstavba.jpg
17. Mapa Liberce a Jablonce z 19. a 21. století, dostupné z: www.mapy.cz
18. Okolí Jesenice, dostupné z: HNILIČKA, Pavel. Sídelní kaše: otázky k suburbánní výstavbě kolonií rodinných domů. Vyd.1. Brno: ERA, 2005, ISBN 80-7366-028-8., strana 42
19. Jeden z projektů developera Genius Loci, dostupné z: http://www.geniusloci.cz/portfolio_entries/realizovane-projekty/
20. Okolí Prahy za Černým Mostem, dostupné z: http://www.konstrukce.cz/clanek/vgp-park-horni-pocernice-mesto-z-hal/

21. Černošice – **Fröhlichova letní vila,** Jan Kotěra, dostupné z: http://www.mestocernosice.cz/turistika-a-sport/cernosicke-vily/
22. Černošice – Kratochvílova vila od Jana Kotěry (1908-9), dostupné z: http://www.mestocernosice.cz/turistika-a-sport/cernosicke-vily/
23. Sklady, Praha Jirny, dostupné z: http://logistika.ihned.cz/c1-58007890-toyota-tsusho-prodlouzila-najem-v-prologis-parku-praha-jirny
24. Logistický park, Horní Počernice, dostupné z: http://www.konstrukce.cz/clanek/vgp-park-horni-pocernice-mesto-z-hal/
25. Eroze, dostupné z: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:P%C5%AFdn%C3%AD_eroze_-_bramborov%C3%A9_pole_u_Velhartic_01.JPG
26. Palác Euro - Petr Malinský, Richard Doležal, Martin Kotík, 1999 – 2002, dostupné z: http://stavbaweb.dumabyt.cz/palac-euro-4614/clanek.html?akce=zvse
27. Hotel Josef, 2002, dostupné z: http://www.aidesign.cz/?page_id=33&nggpage=5
28.NTK – Roman Brychta, Adam Halíř, Ondřej Hofmeister, Petr Lešek, dostupné z: http://qool.cz/detail-mista/3915-galerie-ntk/
29. Rezidence Kollárova - Jaroslav Šafera, Oldřich Hájek, dostupné z: http://www.earch.cz/cs/vystavba-rezidence-kollarova-14-v-praze-8-zahajena
30. Rezidence Kollárova - Jaroslav Šafera, Oldřich Hájek, dostupné z: http://stavbaweb.dumabyt.cz/rezidence-kollarova-14-v-praze-karline-3279/clanek.html?akce=zvse
31. Palác Langhas, 2002, dostupné z: http://www.tyden.cz/rubriky/relax/bydleni/cesko/hlasujte-o-nejvyznamnejsi-stavbe-ceska_204716.html#.VSKvT-FCYtI
32. Stará Celnice - Martin Krupauer, Jiří Střítecký (Ateliér 8000), 2001, dostupné z: http://www.remax-czech.cz/reality/detail/150495/pronajem-komercniho-prostoru-kancelare-v-osobnim-vlastnictvi-1350-m2-praha-1-nove-mesto
33. Arcidiecézní muzeum, dostupné z: http://www.lidovky.cz/arcidiecezni-muzeum-olomouc-dgb-/design.aspx?c=A120425_105705_ln-bydleni_glu
34. Rekonstrukce v areálu zámku Litomyšl, 2006, dostupné z: http://www.lidovky.cz/pleskot-vdechl-pivovaru-novy-zivot-dbr-/design.aspx?c=A110707_151438_ln-bydleni_ter
35. Palác Omega – Ladislav Kuba, Tomáš Pilař, 2001 – 2005, dostupné z: http://archinspirace.tumblr.com/
36. Domy A2, A3 – Josef Pleskot, Radek Lampa, Filip Tittelbach, dům A5 (vpravo) - Josef Pleskot, Zdeněk Rudolf, Jiří Trčka, Veronika Vašková-Škardová, 2002, dostupné z: http://www.bydleni-iq.cz/architektura-a-design/bytove-domy/bytove-domy-litomysl/
37. Bytové domy Litomyšl– Josef Pleskot, Radek Lampa, Filip Tittelbach, dům A5 (vpravo) - Josef Pleskot, Zdeněk Rudolf, Jiří Trčka, Veronika Vašková-Škardová, 2002, dostupné z: http://www.bydleni-iq.cz/architektura-a-design/bytove-domy/bytove-domy-litomysl/
38. Projekt Centrum Vráž, vizualizace, celkový pohled, dostupné z: http://www.asb-portal.cz/architektura/projekty/namesti-a-park
39. Projekt Centrum Vráž, dostupné z: http://www.aedproject.cz/cs/projekty/cernosice-centrum-vraz/kategorie/typologie/hodnota/multifunkcni

40. Vila v Nespekách – Ladislav Lábus (spolupracoval Marek Nábělek), 2008, dostupné z: http://stavbaweb.dumabyt.cz/vila-v-nespekach-ladislav-labus-marek-nabelek-4042/clanek.html
41. Vila ve Zdiměřicích, Stanislav Fiala, dostupné z: http://www.archiweb.cz/buildings.php?action=show&id=2220
42. Martin Rajniš – Stodola v Maxově (2004), Lesovna (2010), Poštovna (2008), dostupné z: http://www.asb-portal.cz/fotogalerie/architektura/ryby-martina-rajnise-fotoalbum/ryby-martina-rajnise-1, http://arts.nepise.cz/80911-lesovna.html, http://ekolist.cz/cz/publicistika/rozhovory/dan-merta-co-je-to-zelena-architektura
43. a 44. Obytný soubor Na Krutci – Ladislav Kuba, Tomáš Pilař, ateliér D.R.N.H., Petr bouřil, Martin Rudiš, dostupné z: http://www.archiweb.cz/buildings.php?type=3&action=show&id=1710
45. Vily Hanspaulka – Ladislav Lábus, Norbert Schmidt, Tomáš Balej,Marek Nábělek, Martina Novotná, 2006-09, dostupné z: http://www.bydleni-iq.cz/architektura-a-design/bytove-domy/hanspaulka-nove-vily/
46. Projekt Tejnický dvůr – Martin Rajniš, stavební společnost PSJ, celkový pohled, Staré město, ,,ekovila´´, dostupné z: http://www.stavebni-forum.cz/cs/article/15546/tejnicky-dvur-architekt-rajnis-a-psj-chystaji-zeleny-projekt/, http://bydleni.idnes.cz/alternativa-satelitnich-mest-nabidne-bydleni-a-sluzby-pro-400-lidi-phq-/stavba.aspx?c=A100322_141910_stavba_web
47. Vila Nebušice – Stanislav Fiala, Daniela Polubědovová, 2001, dostupné z: http://bydleni.idnes.cz/architekt-versus-klient-082-/stavba.aspx?c=A040604_133507_rodinne_domy_pet
48. Rodinný dům Praha-Kunratice, 2007-2008, dostupné z: http://www.arch.cz/cajthamlova/?1100390013980070480016920
49. Antonín Chittussi - Lásenický rybník, 1882, dostupné z: http://udu.ff.cuni.cz/soubory/galerie/01%20Cechy/Prahl%20-%20malirstvi%2019%20stoleti/07%20Krajinomalba%20II/slides/11%20chittussi,%20lasenicky%20rybnik%20II,%201886.html
50. Antonín Chittussi - Údolí Chrudimky, 1887, dostupné z: http://reprodukce.euweb.cz/pages/chittussi_kant.htm
51. Jakub Schikaneder-Tramvaj v pražské ulici, po r.1900, dostupné z: http://koubsky.cz/post/110778782620/jakub-schikaneder-tramvaj-v-prazske-ulici
52. Jan Minařík, kolem r.1900, dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/porady/10378626441-pata-ctvrt-zmizele-mesto-prazske/21156326343/5948-praha-jana-minarika/
53. Václav Jansa-Masné krámy v Židech,1897, dostupné z: http://www.ceskatelevize.cz/porady/10378626441-pata-ctvrt-zmizele-mesto-prazske/21156326343/5946-praha-vaclava-jansy/
54. Jan Slavíček - Jatka v páté čtvrti, 1906, dostupné z: http://www2.holocaust.cz/cz/resources/ros_chodes/2004/05/slavicek
55. Karel Holan – Pražské zátiší, kolem r.1920, dostupné z: http://www.artvalue.com/default.aspx?ID=23&MAISONS_VENTE=2757&C_C_18=O&lang=ENG&NB_COL=3&PRICEDEV=1&ORDRE=1&cp_checked=
56. Bohumír Španiel-Náchod, severní brána, 1969, dostupné z: http://www.antikhandl.cz/index.php?page=obrazy&list=6

57. Josef Bolf-Virginia Creeper, 2011, dostupné z:
http://www.galeriedukan.com/artists/josef-bolf-11
58. Jaroslav Valečka – Oběšenci, 2011, dostupné z:
http://www.artalk.cz/2012/01/30/tz-species-periclitata/jaroslav-valecka-obesenci-2011-100-x-158-cm-olej-na-platne/
59. Ukázky možných typů krajin, krajina v Českém Švýcarsku, krajina v jižních Čechách, krajina na Vysočině, krajina v Jizerských horách, dostupné z:
http://www.ceskosaske-svycarsko.cz/turisticke-zajimavosti-hrady-a-zamky-2.html, http://www.krasycech.cz/Jizni-Cechy/index.htm,
http://www.concentus-moraviae.cz/VenueDetail.aspx?venueId=gninllpiaafaehfejjfknhoogmmodmkb,
http://www.ceskatelevize.cz/porady/10582479956-klenoty-nasi-krajiny/413235100151005-jizerske-hory/
60. Jedna ze zahrad v Košířích, umělá zřícenina se sochou zvanou Diovo peklo, pohled z rozhledny v lesoparku, dostupné z: vlastní fotografie,
http://fotoalba.centrum.cz/photo.php?pid=24991328&row=w%3Dpl%26uid%3D0%26aid%3D0%26cid%3D45%26sort%3D1%26onpage%3D24%26page%3D1%26offset%3D9, http://www.portalpraha.cz/vyhlidkova-vez-cibulka/
61. Stolová hora Vidoule, dostupné z:
http://zpravy.aktualne.cz/regiony/praha/vidoule-vitezny-boj-za-stolovou-horu-nad-prahou/r~i:gallery:31586/
62. Bytové domy v Košířích z roku 2001, dostupné z: vlastní fotografie
63. Projekt Arboreum, dostupné z: http://www.kominy-pechlat.cz/kde-prave-pracujeme/detail/14, vlastní fotografie
64. Okolí Šmukýřky, dostupné z: vlastní fotografie
65. Fotka z minulosti a současnosti v Košířích, dostupné z:
www.googlemaps.com, vlastní fotografie